

Muth Ádám visszaemlékezései

a „Málenkij robotról”

(kézirat)

1945. január 2-án kidobolták, hogy mindazok a német ajkú egyének, férfiak 16-tól 45 évig, nők 18-tól 40 éves korig 20 kg élelmiszerrel, 2 pár lábbelivel kötelesek jelentkezni, 2 maximum 3 hetes robotra a szolnoki híd helyreállítási munkálataihoz. Az akkori orosz városparancsnok ígérete szerint 3 hét után leváltanak bennünket. Ennek folytán 1945. január 2-án és 3-án 168 embert begyűjtöttek az akkori Úri kaszinó és a Tanácsháza nagytermébe. Akik önként nem jelentkeztek a policárok érte mentek. A névsort, hogy ki adta ki, a mai napig nincs tisztázva.

1945. január 4-én reggel 7-8 óra között felpakoltak bennünket az oroszok által berendelt lova paraszt kocsikba és megindultunk Gyulára orosz fegyveres kíséret mellett. Tekintettel arra, hogy olyan mínusz 8-10 °C közötti hideg volt, megengedték, hogy leszálljunk, és gyalog menjünk a kocsik után. Mezőberénybe érve majdnem minden kiskapuban síró férfiakat, nőket láttunk, akiknek a gyermekeiket, hozzátartozóikat már az előző napokban elhurcolták, akikkel Gyulán találkoztunk is. A kapukban várakozók közül sokan csaltak, hogy lépjek belül a kapun, ők elrejtenek, ne sajnáljam a kb. 20 kg-os csomagot, ami a kocsin volt. Én nem mertem bemenni, mert a nővérem a kocsin ült bepótyulálva, hogy ne fázzon. Félttem, ha én megszökök, agyonlövik a nővéremet vagy a szüleimet, mert ezt ki is jelentették még az indulásunk előtt, így hűségesen követtük a kocsikaravánt.

Már sötétedett mire Gyulára értünk, ahol már tudomásom szerint, mint egy 2700-2800 ember volt begyűjtve egy katonai laktanyába, Mezőberény, Gyoma, Túrkeve, Mezőtúr, Békéscsaba, Gyula, Almáskamarás, Nagykamarás, Elek községekből, akik között nagyon sok volt a 16-17 éves gyerek. Az éjszakát a laktanyában töltöttük.

1945. január 5-én névsorolvasást tartottak ahol 8-10 ember nem jelentkezett, hogy velük mi lett nem tudom, de az összlétszámhoz nagyon kevés volt a hiányzó, azok közben le is betegedhettek. A többi elhitte, hogy tényleg 2-3 hétről lesz szó, mert Gyulán még megerősítették, hogy azért hozták Gyulára az összes embert, mert itt kapunk majd lakókocsikat és úgy visznek fel Szolnokra a hídépítésre. Ami a lakókocsikat illeti abban az egyben igazat mondtak, ugyanis 5-én az esti órákban kikísértek bennünket a gyulai vasútállomásra ahol már készen állt a marha vagonokból állt szerelvény. Egy-egy vagonba, attól függően, milyen nagy volt a

vagon 50-60 embert betuszkoltak. Én és a nővérem hátunkon a 20 kg-os batyuval kéz a kézben, mert mindig azt mondtam neki, hogy el ne szakítsanak bennünket egymástól, mert csak úgy tudunk segíteni, ha valamelyikünk bajba jutna. Így adódott meg az, hogy egy vagonba kerültünk, amit mikor beolvastak bennünket rögtön ránk is zártak. Akkor már az idősebb férfiak mondogatták, hogy ez a vonat nem Szolnokra visz bennünket, hanem Oroszországban. Mi meg csak sírtunk, sírtunk!!!

1945. január 5-én a késői órákban elindultunk arra a végzetes útra, ami meghatározta sok embernek az egész életét, már azoknak, akik túléltek. Eszembe jutottak a bezárt rácsos ablakú vagonban döcögve az ismeretlen cél felé, azok a szerencsétlen zsidók, akiket 1944 nyarán hurcoltak el Gyomárról a volt árvaházból (ma 1. sz. iskola), ugyanis ez volt a gettó. Mi, a nővérem, édesanyám és én, szemben a gettóval, a Becker féle üzlet (ma papír bolt) lépcsőjén ülve néztük végig, hogy hogyan hurcolták el ugyanolyan kis 20 kg-os csomagokkal a volt iskolatársainkat, játszótársainkat, barátainkat. Sírva integettünk nekik, őszinte sajnálattal. Nem gondoltunk arra, hogy alig fél év múlva, a felszabadulást követő hetekben miránk ugyanaz a sors vár. Ezek és sok más gondolatok közepette döcögött a vonat velünk.

1945. január 7-én érkeztünk Buzaubá¹, ahol átvagoníroztunk a széles nyomtávú vagonokba, amik már el voltak készítve, vagyis vártak bennünket. Ezek a vagonok már nagyobbak voltak az eddigiéknél. A két végén emeletes fapriccsek beszalmázva, középen a vagon alja ki volt vágva, a kis nyílás felett egy feneketlen vödör volt, ez az egész technikai mű egy felfüggesztett pokróccal körülvéve szolgálta a WC-t. Az újabb bevagonírozásnál már megkezdődött a tragédiák sorozata. Ugyanis egyforma nagyságúak voltak a vagonok és mindegyikbe 60 embert számoltak be és nem vették figyelembe, hogy testvéreket, szülőket vagy házastársakat szakítottak ketté azzal, hogy a 60 főt beszámolták és a vagonajtót rögtön rájuk zárták. Mikor ránk került a sor én gyorsan megszámláltam a következő 60 embert, és vagy 8-10 emberrel hátrébb mentem a nővéremmel, hogy a következő 60 főbe mind a ketten beleférjünk. Így sikerült megint együtt maradnunk, ami később nagyon nagy

---

¹ Bodzavásár (vagy *Oláhbodza*, románul *Buzău*) megyeszékhely Romániában a Havasalföldön, Buzău megyében

szerencsének számított. 1945. január 7-én éjszakai órákban elindult velünk a nagy szerelvény 48-50 vagonnal az ismeretlen és kilátástalan cél felé. Azt már mindenki tudta, hogy nem Szolnokra hidat építeni, hanem Oroszországba, hogy aztán Szibéria lesz-e, vagy valamelyik másik tábor, ahhoz még csak sejtelmünk sem volt. A kísérő öröktől hiába érdeklődtünk. Volt közöttünk több olyan ember, aki igen jól beszélt oroszul csak az örök nem akarták megérteni és a válasz mindig csak az volt, hogy „nyiponyemáj”². Ezzel megkezdődött egy közelegy közel 3 hetes utunk végcélig. Nagyon sokat várakoztunk egy, egy állomáson, mert a katonai szerelvények elsőbbséget élveztek. Ilyenkor kinyitották az ajtót és beadtak két vödör vizet, utána rögtön bezártak bennünket. Választottunk egy vagon parancsnokot, amit az örök is elfogadtak és ez a parancsnok osztotta be, hogy ki és meddig nézhet ki a rácsos ablakon, mivel egyszerre csak 12 ember fért az ablakhoz. Igen kietlen, zord, tájakon haladtunk végsőkéig elkeseredve a kilátástalan helyzetünk tekintve. Igyekeztünk az időt úgy eltölteni, hogy ne mindig az otthon és az otthonhagyottakkal foglalkozzunk. Sorstársaink közül valakinek volt egy csomag kártyája és időbeosztással, állandóan kártyáztunk. Az idősebbek pénzre, mert pénzünk az volt, számítva arra, hogy Szolnokon tudunk rajta venni valamit, de ebben a helyzetünkben már felmértük, hogy a pengőnk már csak szimbolikus, mégis úgy éreztük, hogy ez az egyetlen érték, ami még a hazánkhoz köt. Mi gyerekek fiúk, lányok, 15-16 évesek, olyan játékot játszottunk, amelyet egyszerre többen lehetett a kártyán játszani (Csapd le csacsi, zsírozd meg stb.) Így naponta egyszer mindenkire rákerült a sor. Az étkezést magunk oldottuk meg a magunk által hozott élelemből. Kapni nem kaptunk semmi főtt ételt ezért a mi tartalékunk rohamosan fogyott. A felnőttek figyelmeztettek is bennünket, hogy takarékoskodjunk, mert nem tudjuk, hogy meddig leszünk ráutalva a saját ellátásunkra. Így is volt olyan gyerek, akit az út vége felé már közösen láttunk el. A harmadik héten már kezdtek betegek lenni, orvosi ellátás nem volt, annak ellenére, hogy gyulai és csabai orvosok voltak a szerelvényen, de meg sem kérdezték a kísérők, hogy nincs e beteg közöttünk. Így történt meg, hogy még mielőtt megérkeztünk volna, már megvoltak az első áldozataink Gyomárról Bódendorfed, amit úgy tudtunk meg, hogy a vagonablakokon keresztül kiabálva értesítettük

---

² „nem értem” – (не понимаю) orosz nyelven, kiejtés szerint írva

egymást, ha valamelyik állomáson vesztegeltünk. Egyre jobban elkieseredtünk. A halottakat kivették a vagonokból, mi egyre jobban kétségbe esve haladtunk az ismeretlen cél felé és csak sírtunk, sírtunk, sírtunk!!!

1945. január 26-án éjszaka egy ismeretlen állomáson lökdöstek minket az egyik vágányról a másikra. Ez kb. egy órahosszát tartott ezután leállt a szerelvény. Akkor már nagyon hideg volt, összebújtunk a vagonban, mint a malacok, mert fáztunk. A WC nyílást is letakartuk, mert ott nagyon jött fel a hideg. 1940. január 27-én reggel 3 hetes utazás után kinyitották a vagonajtókat és közölték velünk, hogy megérkeztünk és kiszállva álljunk fel négyes sorokban, a csomagjainkat, ami már akkor csak egy fehérneműből állt. A hozott élelem 80-90 % - át útközben feléltük, de volt, akinek már egy falat tartaléka sem maradt. Nekünk a nővéremmel kb. 1-1,5 kg kenyერünk és mintegy 20-25 dkg szalonnánk maradt. A nővérem úgy lelkileg, mint fizikailag nagyon összetört. 18 évesen, mint varrónő rettenetesen megviselte a nagy út és a kilátástalan helyzetünk. Én 17 évesen, talán könnyebben átvészeltém az utat fizikailag, de lelkileg és is lerobbantam. Nagyon féltettem a nővéremet. A sorakozás közben vettük csak észre, hogy a szerelvénynek kb. felét az éjszakai tolatás közben lekapcsolták és valahová, másfelé irányították. Ez megint egy szörnyű megrázkódtatás volt, mert apát gyermekétől, férjet feleségtől és a testvéreket egymástól szakítottak el. Azt sem tudtuk, hogy őket merre vitték. Hiába volt az érintettek sírása, könyörgése, az orosz őrköt nem hatotta meg. Szigorúan sorba állítottak bennünket és szénhegyek, meddőhányók között megindultunk a későbbi otthonunkba a kb. 2-2,5 km-re lévő lágerba.

1945. január 27. Megérkeztünk egy 6 db 1 emeletes palatetős épületből álló kétszeres drótkerítéssel körülvett, a 4 sarkon magas megfigyelő őrtornyokkal, a két drótkerítés között fölösött és elgereblyézett, úgynevezett ló sávval ellátott klasszikus lágerbe³. A bejáratnál már orosz katonatisztek vártak bennünket és háromszor, négyszer átszámolva, külön a nőket és külön a férfiakat épületenként bekísértek a szállásra, ami már precízen el volt készítve az emeletes, fából összeeszkábált priccsekkkel. A terem nagyságától függően elosztottak bennünket. Én szinte el voltam

---

³ visszaemlékezések szerint minden gyomai az 1061-es táborban volt

bódulva, hogy mi lesz a nővéremmel. Azt hittem, hogy ettől rosszabb az életben már nincs, mint mikor elválasztottak bennünket egymástól. Nem hittük, hogy még aznap délután találkozunk és kölcsönösen megnézhetjük, hogy melyikünk hol fog aludni. Ebben a szörnyűséges helyzetben az a tudat, hogy együtt lehetünk és mindennap találkozhatunk, mert minden este 9 óráig átmegettünk a női körzetbe olyan boldognak éreztük magunkat, hogy egy pár órára azt is elfelejtettük, hogy milyen szörnyű, kilátástalan helyzetbe kerültünk messze a szeretteinktől, hazától. Ebben a helyzetben óriási szerencsének számított, hogy egyáltalán együtt maradhatunk, látva azokat a szerencsétleneket, akiket szétválasztott a sors, akik napokig még éjszaka is a pokróc alá bújva sírtak és imádkoztak egymásért. A körletek elrendezése és az elszállásolás után sorakozót rendeltek el és a közülünk kiválasztott oroszul jól beszélő tolmácson keresztül el akarták hitetni velünk, hogy itt jó helyünk lesz. A rendes élelmezésről, tisztálkodási lehetőségről, orvosi ellátásról emberi módon gondoskodnak, cserébe viszont keményen megszabott norma szerint kell dolgozni, mert a mielőbbi hazatérésünk záloga az előírt norma teljesítése. Ezek után pedig kihirdették, hogy kész az ebéd 120, 140 fős csoportokban mehetünk az ebédlőbe ebédelni. Tekintettel arra, hogy már 3 hete nem ettünk főtt ételt, nehezen vártuk, hogy ránk kerüljön a sor. Annál nagyobb meglepetés ért bennünket a konyhán az ebédlőnek nevezett hodályban nyers deszkából összeeszkábált x lábú asztalok kétoldalt hosszú fapad, egy-egy asztalhoz 20-22 fő üthetett ahová a szakácsok 3 db horganyzott vödör levest tettek elébünk nagy hosszúnyelű merőkanállal. Kaptunk csajkákat, amibe az ételt szedhettük fejenként kb. 1 liter leves jutott. Bizony sokan nem ették meg, mert savanyított káposzta volt megfőzve egy kis faggyús margarinnal a tetején, kellően megsózva és két szelet szörnyűséges fekete kenyérnek nevezett ragacs kb. 10 dkg. Véleményem szerint kétharmad korpa és egyharmad valami erdei fűrészporból sütött egyveleg. Nagyon keveset ettünk belőle, mer még szokatlan volt és még volt bennünk egy kevés hazai kalória én meg voltam győződve arról, hogy ezt mielőbb meg kell szokni és megenni, ha egyáltalán élve akarok maradni. Azt hiszem ez járt a fejükben azoknak az orosz tiszteknek is, akik a konyha

ablakán keresztül gúnyosan mosolyogva figyeltek bennünket, hogy na csolovekok⁴ majd megeszitek ti még ezt jóízűen is. Nekik lett igazuk, megettük.

1945. január 29-én reggel mentünk ki először dolgozni a vasútállomásra, szenet hordtunk be a vagonokba egy deszkából összetákolt saroglyán⁵. Ott találkoztunk először német és japán hadifoglyokkal, de nem engedtek a közelbe hozzájuk a fegyveres őrök. Itt említem meg, hogy Ukrajnában a Donyeci szénmedence Novasaktinszki⁶ településen vagyunk. A vagonrakást 2 napig csináltuk. Este mindég bevonultunk a lágerba.

1945. február 2-án reggel 8 órakor vittek be bennünket a bányába dolgozni, ahol beosztottak bennünket az oroszok közé, akik szintén deportálva voltak a saját hazájukban különböző politikai okok miatt. A férfiakat lapátosoknak a nőket meg csilléseknek, ők tologatták az üres csilléket nekünk, amit mi telelapátoltunk és 2 nő a tele csilléket feltolta a liftig, ahol a szenet a felszínre hozták. Így kerültem én a lapátosokhoz a nővérem pedig a csillésekhez. 8 órás műszakok voltak reggel 8-tól délután 4-ig. Du. 4 órától éjfélig és a harmadik műszak éjfélről reggel 8 óráig tartott. A lágerban már kezdett helyre állni a rend. Megvolt a közülünk választott lágerparancsnok, a minden műszaknak kinevezett parancsnoka ezeknek az embereknek jól kellett beszélni oroszul, de igen jól is tolmácsoltak csak azt nem tudom, hogy hol és mikor tanulták meg ezek az emberek az orosz nyelvet. Felállították a betegszobát, a fodrászatot, a cipőjavítót, a szabóságot, a konyhán a szakácsokat. Természetesen ez a személyzet mind közülünk valók voltak. Az oroszok csak ellenőrizték az ügymenetet és az őrséget adták. Mi rendszeresen jártunk le a bányába termelni. Az étkeztetés úgy volt megoldva, hogy mielőtt kimentünk a bányába, étkeztünk és a 8 órás műszak után mikor bejöttünk a lágerba, megint kaptunk főtt ételt. A menü nem volt valami változatos. A fő eledel mindenkor a káposzta, utána burizsz⁷, a korpaleves, a savanyú uborka leves. Ezeket aztán úgy variálták, hogy lehetőleg egy félelől naponta csak egyszer kerüljön sor. Mivel fizetést

---

⁴ férfiak (человек) – itt emberek, orosz nyelven, kiejtés szerint írva,

⁵ Rudakkal ellátott (rácsos) szállítóeszköz

⁶ Rosztovi terület, Новошахтинск = Novosahyinszk város, amelynek környékén több nagy bánya is működött, ahol a hiányzó munkaerőt hadifoglyokkal pótolták. Ma is több temető őrzi az ott elhunytak emlékét.

⁷ Hántolt búza, mint rizspótló. A második világháború idején alkotott kereskedelmi megjelölés a búza és rizs szavak összevonásából.

nem kaptunk, egyedüli vásárlási értékünk az otthonról hozott ruhanemű, óra gyűrű, nyaklánc stb. volt, amivel megkezdődött a csencselés az ottani oroszokkal. Legnagyobb értéknek a cigaretta, a dohány és a mahorka (orosz dohány) lépett elő akinek ezekből volt, az élelemhez is könnyebben hozzájutott. Így teltek napjaink, mire kitavaszkodott már a gyengébbjei kezdtek kihullani a sorból, megvoltak az első halottaink barátok, testvérek, szülők és gyerekek kerültek végső elkeseredés helyzetébe. Akik elvesztették hozzátartozóikat, utolsó kis reményüket is feladva teljes letargiába estek. Nekünk kellett a hónapok alá nyúlni és egy kis lelket önteni beléjük, de sajnos nem mindég eredménnyel. Amire beköszöntött a nyár, ellepett bennünket a tetű. Minden igyekezetünk ellenére hónapokig nem tudtunk megszabadulni tőlük. Azt hiszem akkor és ott a földben is tetű termelt. Belerázódtunk a lágeréletbe. A káposztaleves is egyre jobban esett csak a legnagyobb baj az volt, hogy itthonról semmi hír nem érkezett. Azt sem tudtuk, hogy vége lesz-e ennek a szörnyű állapotnak, vagy itt kell elpusztulnunk.

1945. május. A háború végének a híre hozzánk is eljutott, maguk az oroszok ünnepeltek, daloltak. Ennek mi és az orosz internáltak nem tudtunk felszabadultan örülni. Nagyon kevés reményünk volt ahhoz, hogy nekünk is meg hozza a szabadulást és hazavisznek bennünket. Annyi előnyünk származott belőle, hogy maguk az oroszok elkezdtek híresztelni, hogy hamarosan haza jöhetünk, de azt hiszem ezt csak vigasztalásnak szánták, hogy egy kis lelket verjenek belénk, ami némileg sikerült is. Sajnos a hónapok teltével és az egyre több halálos áldozatunkkal hamar elvesztettük az összes eddigi reményünket is. Némi vigasztalást azért kaptunk, mert néha- néha befutott egy-egy levél otthonról valakinek. Mi nővéremmel júliusban kaptunk a szülőktől egy levelet, amit Rosztovban adta fel az, az orosz tiszt, aki nálunk volt elszállásolva a kisházban és a háború végeztével felkereste a szüleinket, de mi már akkor nem voltunk odahaza. A levelet ő adta fel Rosztovban. Az egész kint létünk alatt ezt az egy levelet kaptuk meg pedig itthonról írtak vagy 15 db-ot. Nekünk is lehetett írni haza minden hónapban egy levelet, de egyetlen egyet sem kaptak meg idehaza sem. Így telt el a nyár, az ősz és megkezdtük a második orosz telet anélkül, hogy bármilyen változást is hozott volna kilátástalan helyzetünkben. A halottaink egyre szaporodtak, akiket pokrócban, vagy faládákban

a viszonyokhoz képest tisztességgel eltemettek. Még volt, amikor a hozzátartozó is részt vehetett a temetésen, de ehhez külön szerencse kellett, ami nem mindenkinek adódott meg. Híreket kaptunk a másik lágereből ahová a másik szerelvényt vitték. A Békés megyeiek kb. 60-80 km-re lehettek tőlünk, ugyancsak szénbányában dolgoztak ők is. Az érintkezés kizárólag a véletleneken múlt, ugyanis minden héten egyszer bejártunk vételezni élelmet a lágere részére teherautóval. Sahti-gorodba⁸ - ez tőlünk kb. 25-30 km-re volt egy nagyobb város a (Sahti=Bánya) körzet központja. Ide jártak vételezni a környék lágereiből és fogolytáborából. Itt tudtunk néha, véletlenül találkozni a másik lágerebeliekkel, és ha a kísérő őr olyan volt, akkor megengedte, hogy beszéljünk velük. Ide vételezni szerettünk járni pedig a szabadnapunkat áldoztuk fel, ugyanis elvileg minden hetedik nap szabadnap lett volna, ami abból állt, hogy egy műszakban nem kellett a bányába menni. Erről a szabadnapról általában megfeledkeztek és kiírták műszakra az embert. Ha megkapta a szabadnapot, akkor a lágereben találtak munkát pl. lősáv gereblyézés, körlettakarítás, poloska- és tetűirtás stb. Élelem beszerzésre azért szerettünk menni, mert ott hozzájutott az ember egy kis pótélelemhez. Azaz lehetőség volt lopni egy kis darab kenyeret, hagymát, burgonyát, egy 2 dl-es gyógyszeres üvegben étolajat vagy egy kis burizst pótlásra. Nagyon jól jött. Ha viszont elkapták az embert jól elverték és megvonták tőle a fejadagot 4-5 napra, vagyis 4 adag kenyeret, ami elég kemény büntetés volt, de az éhes ember nagyon sokat tud kockáztatni, ha a gyomráról van szó.

Elérkeztünk 1945 karácsonyi ünnepéhez.

Ha vannak az életnek nehéz és kétségbeejtő napjai azt gondoltam, hogy az életben ettől kétségbe ejtőbb helyzetbe már nem kerülhetek. Gondolataink állandóan idehaza voltak, emlékezve a hazai meghitt, családi karácsonyi estékre, a feldíszített karácsonyfára, a szerény ajándékokra, és legfőbbként a szülői szeretetre. A lehetőségekhez képest mi is igyekeztünk megünnepelni, hogy nyírágból készítettünk karácsonyfát, kenyérbéلبől csináltunk szaloncukrot, ki-ki lehetőségétől függően készített a hozzátartozójának egy kis ajándékot. Ez általában egy pár sült,

---

⁸ Sahti - (Novo Sahti) A településen található, 1945. februárjában létesült. Az elhunytak temetésére kialakított temető emlékeztet ma is munkatáborokra (forrás: www.haboruskeresoszolgalat.hu)

vagy főtt burgonyából állt. Én szerencsés voltam, mert akkor már nem lapátos voltam a bányában, hanem fúrós és az előtte való műszak után lent kellett maradnom még 2-3 órát fúrni és robbantani, hogy a váltásnak legyen szene. A bányából betelefonáltak a lágerbe, hogy küldjenek értem egy őrt ki, aki a műszak után bekísér a lágerba. Munkavégzés után feljöttem a bányából, lefürödtem és szóltak, hogy menjek be az irodába. Azt hittem, hogy valamit rosszul csináltam és jön a fegyelmezés, de legnagyobb meglepetésemre kaptam 10 dkg szalonnára és 2 dl vodkára talont. Közölték az őrral, hogy kíséren a Sztalovába⁹ ahol beválthattam. Ez nem esett útba a láger fele így egy kis kerülővel kellett menni. Útközben találkoztunk szerintem egy 100 éves, idős orosz asszonnyal, aki rongyokba bepótyulálva a karján egy kis motyó. Látva, hogy engem egy fegyveres őrt kísér, megállított bennünket és kérdezte az őrtől, hogy mi bűnt követtem el, mire az őr elmondta, hogy semmit, én fogoly vagyok és magyar. Ekkor a néni elővette a kis csomagját és egy olyan 20-30 dkg-os kukoricamálét letört az övéből és pityeregve átadta nekem, hogy még olyan gyerek vagyok, mit keresek én ott, mint fogoly és hogy, itt a nagy ünnep a szüleim biztos siratnak, mint ahogy ő is siratja a fiát, aki a háború során eltűnt. Ő úgy adja, mintha a fiának adná és megcsókolt. Én ezt már 90%-ig megértettem, mert akkor már egészen jól beszéltem a nyelvüket, de a meghatottságtól és a könnyektől csak annyit tudtam kinyögni, hogy pasziva¹⁰! Tovább menve beváltottam a túlórázásért 10 dkg szalonnát és a 2 dl vodkát. Másnap este a Szentestén átmentem a női szállásra a nővéremhez boldog karácsonyt köszönteni, megkínáltam vodkával, szalonnával és hát a csemegének számított kukoricamáléval. Szegény nővérem nem tudott szóhoz jutni, csak sírt és sírt. Nem tudtam megvigasztalni, rettentően el volt keseredve. Akkor hallottam először tőle, hogy itt kell meghalnunk, de miért, mi bűnt követtünk mi el, hogy így bánnak velünk. Képtelen voltam megállni, hogy én is ne sírjak. Mikor jól kisírtuk magunkat, vissza akarta adni az ajándékok felét, de én azt hazudtam neki, hogy tegye csak el, nekem is maradt, pedig csak a vodkából ittam egy kortyot. Amikor a sírástól szóhoz jutottunk, mindig csak az otthoniakra gondoltunk és a gyermekkori Karácsonyi estét emlegettük, ami általában sírással végződött. Azt

---

⁹ sztalova (столовая) = ebédlő, itt étkezés céljára épült fa barakk

¹⁰ pasziva (спасибо) = köszönöm orosz kiejtésnek megfelelően

hiszem, mind a kettőnknek jól esett, hogy jól kisírhattuk magunkat. Látva azonban azt, hogy ez nem sokat segít a helyzetünkön, kértem a nővéremet, hogy jöjjön át a férfi körletbe és nézze meg a mi karácsonyfánkat is, amit mi férfiak minden teremben felállítottunk. Sajnos be kell vallanom, a nők sokkal jobban készítették el a nyírágból feldíszített fájukat, mert még volt rajta valódi cukorka is egy pár szem, de még 2 szál gyertya is, hogy honnan a csodából vették, máig sem tudom. Tény viszont az, hogy mikor átmentünk a férfi körletbe, ott is csak síró embereket találtunk, független a koruktól, mindenki sírt és ott mi is előlről kezdtük. Ebben a legszomorúbb az volt, hogy ezek közt az idősebb férfiak közt sem akadt valaki, aki próbálta volna vigasztalni legalább a gyerekeket. Az volt a benyomásom, hogy itt már mindenki feladta a reményt, hogy valaha is haza kerül az életben. Végtelen elkeseredés vett erőt az egész meggyötört emberi tömegen. Ez másnap megisméltődött, mert akik ekkor a bányában voltak műszakon, azok másnap este tartották meg a Szentestét. Ugyanolyan letargiába esve, a végsőig elkeseredve, feladva minden reményt. Nagyon sokan hangoztatták már akkor, hogy jobb lenne már meghalni. Nem nekik volt igazuk. Ez az elkeseredés kihatott egy pár napig a temetési eredményekre is. Ekkor jött az orosz pszichológia. Elhíresztelték, hogy hamarosan felszámolják a lágert és minket hazavisznek. Közel egy évi kint lét után is hatása volt, mert elhittük és felocsúdtunk, ami a termelésben is megmutatkozott. Tudtuk, hogy hazudni mesterien tudnak, de az ember a legkilátástalanabb helyzetben is elfogadja számára kedvező pletykákat. Azt hiszem még az ember is bízik, abban mikor az akasztófa alá kísérik, hogy a kötél hátha elszakad és megmenekül. Ilyen és hasonló hangulatban, jó hideg közepette lassan kitavaszkodott. Mi jártuk a bányát, egyre kevesebben, mert a nagy, hideg tél elég sok áldozatot követelt mire az emberek megint kezdtek lanyhulni. Erre elhíresztelték, hogy hamarosan jön egy orvosi bizottság és a gyengébbjeit hazaküldik. Közben a nővéremet összeütötte a csille munka közben. Egy jó hét múlva a betegszobára került. Addig, ha sántikálva is, beosztották műszakra és ugyanúgy kellett a csillét tologatni, mint addig. Ez 12-13 q-t jelentett és ez két nőnek igen kemény munkának számított még egészséges lábbal és kalória dús éték mellett is. Hat nap múlva nem bírt a lábára állni, de még akkor is azt mondták neki, hogy szimulál, mert nem volt lázas. Ennek ellenére felvitték a

betegszobára, ahol kapott valami tablettákat, ami a nővérek szerint sem ért semmit. A nővérek közül kettő volt a Gyulai kórházban, dolgoztak, míg el nem hurcolták őket is. Itt a betegszobán töltött 6 napot, amit tudtam én is próbáltam jobb falatokat vinni neki. Úgy is nézett ki, egy kicsit összeszedte magát. Erre az orosz orvos, felcser¹¹ be is osztotta műszakra a bányába csillézni. Közben, áprilisban tényleg megérkezett egy orvosokból álló orosz elbíráló bizottság, akik arra voltak hivatottak, hogy kiválogassák azokat az embereket, akik már úgy sem tudnak sokáig dolgozni. Ez három napig tartott. Mindenkit megvizsgáltak úgy, hogy anya szűz meztelen elébük kellett állni és egy közülük összecsípte a farunkon és a karunkon valamint a mellünkön a bőrt (mint a vásárban a birkáknak szokták) és a másik kettő jegyezte, hogy O.K.H. 1, O.K.H. 2, de többet egy szót sem beszéltek előttünk, mert tudták, hogy már megértjük. Arról gondoltuk, hogy az O.K.H. 1 a jó, mert annak a nevét felírták. Sajnos én nem kerültem fel a névjegyzékre, de hála Istennek a nővérem igen. Olyan 10-12 nap múlva bejött a lágerparancsnok egy névsorral és bejelentette, hogy azok kiket felolvasott a legközelebbi betegszállítással hazamehetnek, ami kb. május hó 10 és 20 között lesz. Szegény nővérem úgy sírt örömeiben, hogy alig bírta abba hagyni, mert az ő neve is rajta volt. Ezek után állandóan engem, vigasztalt, hogy ne keseredjek el, hamarosan én is haza kerülök és megígérte, hogy egy egész vödör mákos-nudlival fog várni az állomáson, mert mindig arra voltam éhes. Ha egy kicsit sántikálva is, de hűségesen járt be szegény a bányába. Éltette az a tudat, hogy ha minden jól megy, egy hónap múlva odahaza lesz.

Elérkezett a május 17. Reggel 8 órakor jöttem fel a bányából, ő akkor ment le, minket váltottak. Én a reggelizés után lefeküdtem és el is aludtam. Délben, amikor felkeltettek az ebédlőben mondták, hogy elment a betegszállítmány. Meg voltam rökönnyödve, hogy elment a nővérem és itt hagyott anélkül, hogy talán utoljára az életben megöleljük egymást, elbúcsúzzunk. Nem! Nem! Nem akartam elhinni! Felszaladtam a lágerparancsnokhoz és kértem tőle, hogy mi igaz ebből az egészből. Mondja, hogy a szállítmány tényleg elment, ezóta már be is vagoníroztak valahol, de hogy melyik állomásra vitték őket, ő sem tudja. Kővé dermedtem egy pillanatra és kitört belőlem a sírás, hogy ez nem lehet igaz, ilyen nincs, nem hagyhatott itt búcsú

---

¹¹ Alacsonyabb képzettségű, egyetemet nem végzett orvos, orvossegéd.

nélkül. A lágerparancsnok vigasztalt, hogy ne keseredjek el, mert a legközelebbi betegszállítással biztosan hazaviszik a nővéremet. Én hebegve kérdeztem, hogy mi van? A nővéremet nem vitték el? Mire ő lelki nyugalommal megjegyezte, hogy nem, mert a nővérem műszakban volt, a teherautók nem várhattak, nem volt idő felhozni a bányából. Én már erre sírni sem tudtam. Ez még jobban fájt, mint a búcsú nélkül ment volna el. Könny nélkül eszelősen elkezdtem ordítani, hogy gyilkosok vagytok mindnyájan a tetves oroszokkal együtt..., hogy annyiba sem nézik embert, mint egy kutyát..., hogy rohadjanak meg stb. Bejöttek az orosz tisztek és a nagy kiabálásra. A lágerparancsnok elmagyarázta nekik, hogy mi történt, mire ők rám néztek és szó nélkül kimentek a szobából, nem láttam rajtuk semmi szánalmat, emberi érzést. Kis idő múlva bejött a felcser valami nyugtatóval, amit kivertem a kezéből és még mindig eszelősen ordítottam, hogy miért nem lőnek minket halomra, mit kínoznak bennünket, úgy is itt kell megdöglönnünk, jobb, ha végeznek velünk, legalább nem kell tovább szenvedni. A felcser emberi hangon és könnyes szemekkel vigasztalt, hogy ő orosz tiszti becsület szavát adja, hogy a legközelebbi szállítmánnyal mind a kettőnket haza küld. Ha a szavának nem is, de a könnyeinek hittem, mert ha a könnyei mesterkéltek, akkor nem itt volna, hanem valahol színészként játszana. Addig beszélt, hogy hajlandó lettem a gyógyszert bevenni, ő lekísért a szállásra és ott megparancsolta a többi embernek, hogy ne háborgassanak, hagyjanak aludni, majd ő elintézi, hogy ne kelljen ma lemenni az éjszakai műszakra sem. Ott hagyott, betakargatott a priccsen és én félóra múlva elaludtam, mint akit letaglóztak. Este 7-8 óra felé ébredtem fel, de rögtön az ütött belém, hogy mi van a nővéremmel, hiszen ő délután 4 órakor feljött a bányából, és ha tényleg nem vitték haza, akkor ott kell feküdni a helyén. Remegve mentem át a női körletbe és mikor benyitottam a termükbe, láttam, hogy ott fekszik betakarózva és alszik. A szobatársnői mondták, hogy hagyjam, mert begyógyszerezték. Szédelő fejjel kimentem az udvarra és egy jó óra hosszáig bolyongtam az udvaron, míg visszamentem a női körletbe. A nővérem akkor kezdett ébredezni. Mikor meglátott, felült és csak annyit mondott, hogy képzeld öcsikém itt maradtam, nem vittek haza. Mind ezt könny és kétségbeesés nélkül. Azt hiszem, hogy még az altató hatása alatt állt és nem tudta felmérni a helyzetét. Megpuszítottam és mondtam, hogy feküdjön vissza és aludja jól ki magát,

majd reggel jövök, mert nem kell mûszakra mennem. Ő csak annyit kérdezett, hogy neked sem?! Visszafeküdt és betakarózott. Visszamentem a körletembe és én is lefeküdtem, de elég sokáig nem tudtam elaludni. Kezdtem utálni magam, hogy végképp tehetetlen lettem a sorsunk irányításában. Végül még az altató nyomása alatt elaludtam. Másnap reggel az első utam a női körlet volt. A nővéremen nem látszott, hogy letört lett volna, de azért amikor meglátott a nyakamba borult sírva és azt mondta, hogy úgy látszik a Jóisten nem akarta, hogy itt hagyjalak egyedül, talán jobb is így. Én akkor azt kívántam, hogy úgy ahogy most vagyunk, összeölelkezve csapjon belénk a villám, vagy történjék bármi, de így haljunk meg együtt. Azt hittem, hogy ennél kegyetlenebb dolog már nem történhet velünk. Távol a szüleinktől, testvéreinktől, hazánktól. 18 és 19 évesen másfél év bányamunka, szörnyű megpróbáltatások. Hol van már a 20 napos malinki robot¹²? Ártatlanul annyi ember!! Ki követte el ellenünk ezt a szörnyű bûnt? Felelni kell-e valakinek ezért az ember vagy az Isten előtt???

Voltak közöttünk olyanok, akik fiatal házások lévén vagy a férj, vagy a feleség önként vállalta azt a 20 napos malinki robotot, gondolván, hogy azt a 2-3 hetet kibírják, de legalább együtt lesznek. Ezek között is volt olyan, akit elszakítottak egymástól és többé nem is látták egymást. Volt, aki együtt volt a férjével, kint terhes lett és hazahozták, mert aki nem tudott dolgozni attól így, vagy úgy igyekeztek megszabadulni, hogy ne kelljen etetni, mert abból a silány élelemből is nagyon kevés volt. Maga az orosz nép is így élt csak egy kicsit szabadabban 30 km-es körzetben mozoghattak. Ők is szidták bennünket, hogy miért nem megyünk haza, mert akkor nekik több jutna. A terhes kismamát, akit hazahoztak az úton a vagonba szülte meg a gyermekét. Ő az, aki önként vállalta a 20 napot a férje még közel négy évet töltött le kint a bányában. Mikor hazajött a fia már szaladgált. De olyan is volt, hogy az önkéntes maradt kint egyedül, mert a párját hazahozták betegen.

---

¹² malenkij robot (orosz, маленький робот) = „kis munka”: a polgári lakosság elhurcolása „köz munkára”, „jóvátételi munkára” 1944/45-ben a Szovjetunióba. A kollektív bûnösség hamis elvét alkalmazva százezrével szedték össze és hurcolták el a polgári lakosságot (válogatás nélkül gyermekeket, lányokat, asszonyokat, többgyermekes anyákat, apákat, fiatalokat, időseket), gyűjtőhelyekre, majd munkatáborokba

Azt hiszem ezek a lágerek annyiból különböztek a hitleri Auschwitztól¹³, Dachautól¹⁴, hogy nem voltak gázkamrák, hanem silány lötytön addig dolgoztatták az embereket, míg erővel bírták. Ha végképp legyengült kegyesen hazaszállították. Azt már nem biztos, hogy a hosszú utat élve megúsza. Ez Magyarországon, mint egy 60 ezer úgynevezett svábot érintett. Ennyi embert hurcoltak ki málinki robotra. A nővéremmel való beszélgetés közben kiderült, hogy az orosz felcser neki ugyanolyan ígéretet tett mint nekem, azzal a különbséggel, hogy neki már azt is mondta, hogy neki már azt is mondta, hogy a legközelebbi betegszállítás még augusztusban megtörténik, azaz két hónap múlva. A nővérem azt is mondta, hogy a felcser szeme könnyes volt. Nem mondtam el az én hisztérikus esetemet, nehogy gyengének tartson. Úgy láttam, hogy benne valami összeroppant, olyan megtört, minden reményét elvesztett ember benyomását keltette. Mindenbe belenyugodott, hogy ennek így kell lenni, ezen változtatni nem lehet. Még az a beígért két hónap sem adott neki valami fényugarat. Azt hiszem, hogy a felcser könnyeit sem hitte már el. Elvesztette az összes önbizalmát és reményét. Ilyen körülmények között és ilyen állapotban végeztük a dolgainkat tovább a szénbányában.

1946. május 29-én reggel 8 órakor jöttünk fel a bányából. Lefürödtünk és az ór bekísért bennünket a lágerba, a kapunál átszámoltak minket, csak így mehettünk be. A kapuórség mindig megszámolta, hogy hány ember megy ki és hány be. Mindjárt a kapun belül várt egy asszony és közölte velem, hogy menjek fel a betegszobába, mert a nővérem ott fekszik. Valami baleset történt? Kérdeztem. Nem! Nem történt semmi, csak rosszul lett, azért fektették be a betegszobába. Éreztem, hogy valami baj van, mert ahhoz, hogy valakit a betegszobába fektessenek, komoly bajnak kell lenni. Felrohantam a betegszobába és előbb megkérdeztem a nővérkét, hogy mi történt. Ő azt mondta, hogy semmi különös, a lábát fájlalja combtónél, ahol összeütötte a csille kb. két hónapja, és nem akar semmit sem megenni. Megkértem, hogy engedjenek be hozzá, had beszéljek vele, meg is engedte. Ahogy beléptem a betegszobába és meglátott, sírni kezdett és szörnyű elkeseredett hangon csak annyit mondott, hogy

---

¹³ Auschwitz a legnagyobb német koncentrációs- megsemmisítő tábor volt. A várost 1939. november 1-jétől a német birodalomhoz csatolták, nevét a közeli Oświęcim német nevére kapták, mely város Krakkótól kb. 60 km-nyugatra helyezkedik el Dél-Lengyelországban.

¹⁴ Dachau a Harmadik Birodalom első állandó koncentrációs tábora volt, 1933 márciusában hozták létre, 20 km-re Münchentől

öcsikém én soha többé nem megyek már haza. Engem rettentően lesújtott ez a magatartása és próbáltam lelket önteni bele, hogy verje ki a fejéből, nem szabad kétségbe esni. Meg kell keményedni, mert a nehéz helyzetben az embernek dacolni kell az életével. Megenni mindent, amihez az ember hozzájut, hogy fizikailag ne gyengüljön le. Emlékeztettem a felcser ígéretére a 2 hónapra, hogy az már nem sok idő eddigi 17 hónaphoz képest. A legnagyobb bajt ott láttam, hogy nem akar enni semmit. Hiába vittem neki burgonyát sütvé, ami csemegének számított, egy két falatot evett belőle. A nővérke is vitt neki még sült szalonnát is aminek mi már az ízt is elfelejtettük, ő azt sem ette meg. Így kísérleteztek vele 12 napig, míg végül június 11-én délután 4 órakor jöttem fel a bányából és a lágerba azzal fogadtak, hogy a nővéreket bevitték Sahtigorodba a kórházba. Ez egy kicsit megnyugtató volt, mert tudtam, hogy a kórházban jól képzett, hadifogoly orvosok is voltak elég sokan. Azt viszont nem, hogy hiába a tudás, ha a lehetőségek (gyógyszer, kórházi felszereltség) hiányoznak. Fölmentem a lágerparancsnokhoz Pakusz Imre mezőtúri lakos ugyanolyan deportált volt, mint mi, csak perfekt beszélt az orosz nyelvet. Elmondtam neki, hogy mi történt és, hogy ha a héten mennek vételezni élelmet a láger részére, valahogy alkalmazza ki, hogy én is bemehessek velük, úgy is kell rakodó. A műszak felelőssel megbeszéltem, hogy a jogos szabadnapomat adják ki mert már egy hónapja nem adták ki a szabadnapot.

1946. június 20-án szóltak, hogy megy a kocsis vételezni és én is mehetek. Addig, míg a vételezésnél ránk került a sor, a kísérő őrs befutott a kórházba, ahol bemehettem a nővéremhez. Szörnyű látvány tárult elém a kórtermek aránylag tiszták voltak, de az a sok agyongyötört ember a végtelenségig lesóványodva, csont és bőr emberi alakok, megdöbbentő volt. Sajnos a nővérem sem volt külön állapotban, egykedvűen rám nézett, azt hittem, hogy rám sem ismer. Megpusztilgattam és sírva kérdeztem, hogy fáj-e valamije, ő azt mondta, hogy a lába sajog, különben nincs semmi baja csak étvágya nincs. Ott álltam az ágya mellett őt néztem és csak sírtam, nem tudtam egy szót sem szólani. Akkor döbbsentem rá, hogy tényleg meghalhat, mert nem volt több mint 40 kg, a bőre olyan viaszszárga, a karjai olyanok, mint egy 10 éves gyereké. Nem látszott elkeseredettnek, inkább azt a benyomást keltette, mint aki azt sem tudja, hogy hol van. Lekapcsolta a nyakából az aranyláncot és ide akarta adni,

hogy adjam el és vegyek magamnak rajta élelmet, vagy ami hiányzik. Mondtam neki, hogy erről szó sem lehet, az őt illeti, és inkább adja el ő és vegyen érte aludtjejet és egyen, mert nehéz lesz az út hazafelé. Rám nézett, a láncát visszatette a nyakába és csak annyit mondott, hogy ő már azt nem éli meg és egy könnycsepp sem jött a szemébe. Elfásultan, teljesen, reménytelenül megadta magát. Az élethez való ragaszkodásnak szikra jelét sem fel az arcán. Közben az őr beszólt, hogy fejezzük be, majd a jövő héten bejöhetek megint. Megpuszilgattuk egymást és én nagyon sírtam. Megfordultam, ő utánam szólott, hogy - ha lehet, gyere be a jövő héten is, nagyon jól esett, hogy láthatott. Visszaérkeztünk, megpakoltuk a teherautót és visszamentünk a lágerbe. Harmad nap felmentem a felcserhez, hogy mondja el, mi a baja a nővéremnek, vagy egyáltalán mit tud róla. Mire számíthat, hisz ma 20 éves és ott fekszik, véleményem szerint, élet-halál között. Holott, meg vagyok győződve, hogy ha májusban haza viszik, már meggyógyult volna és ez csak hanyagságból és felelőtlenségből történt így, mert ő ki volt írva betegszállításra. Nem igaz, hogy azok a teherautók nem tudtak volna egy órát várni, míg felhozzák a nővéremet a bányából. A felcser azt mondta, hogy nem kell elkeseredni a nővérem biztosan haza, kerül velem együtt ő erre szavát adja, mert sajnál bennünket. Nem tudott megnyugtatni, képtelen voltam már hinni nekik, annyit hazudtak már, hogy az igazat sem hittük már el.

1946. június 23-án, mikor feljöttem a bányából a lágerbe, szóltak, hogy mennek fel a betegszobába. Azonnal fel is szaladtam, nem tudtam elképzelni, hogy mi lehet, de rossz sejtelmeim voltak. Felérve a nővérke leültetett és átszólt a felcsernek, az bejött én rögtön láttam az arcán, hogy valami baj van. Ő minden bevezetés nélkül bejelentette, hogy ma hajnalba a kórházban meghalt a nővérem, holnap eltemetik, és ha részt akarok venni a temetésén ő elintézi, hogy kapjak vagy két-három nap szabadnapot. Anélkül, hogy sírtam volna, vagy kitörtem volna, könyörögtem, adjon nekem egy csomó altatót és temessenek el engem is a nővéremmel együtt. Ő odajött, megsimogatta a fejem, mire én ellöktem a kezét, felugrottam a szemébe néztem és csak annyit mondtam, hogy - gyilkos! Valószínű látta, hogy nem vagyok tárgyalóképes, szólt a nővérnek, hogy adjon két nyugtatót, amit előttük kell bevenni. Utána elküldött és mondta, hogy feküdjek le, majd holnap

megkeres. Kimentem a láger udvarára, már sötét volt, és mint akit fejbe vágtak ott szédelegtem az udvaron, de sehogy sem tudtam összeszedni a gondolataimat. Életemben először adtam fel azt a makacs életben való maradásomat, ami eddig fenntartotta a lelki és fizikai fennmaradásom. Nem tudom meddig szédelegtem az udvaron, mikor Hainfart Mihály bácsi kijött, karon fogott és még egy jó félórát sétálgatva annyira megnyugtatót, hogy bekísért a terembe, lefektetett és az altató hatása alatt elaludtam. Reggel, mikor felébredtem, láttam, hogy a műszak lement a bányába, de engem nem ébresztettek fel. Zúgó fejjel, akkor rádöbentem, hogy miért nem szóltak nekem. Felugrottam, öltözködni nem kellett, mert ruhástól feküdtem le. Felszaladtam a felcserhez. Azt hiszem ő már várt, leültetett és elkezdte mondani, hogy ne legyek olyan ellenséges vele szemben, mert ő személy szerint legszívesebben holnap az egész tábort haza küldené, mert – mint munkaerő érték – nem sokat ér a jónép. Ő a maga részéről mindent megtett, hogy a nővérem haza kerüljön, de amikor a betegszállítás volt ő Rosztovban volt a katonai parancsnokságon, és ő is hanyagságnak tartja, hogy a nővéremet nem hozták fel a bányából. Azt viszont nem tudta, hogy a nővéremnek csonttuberkulózisa¹⁵ volt. Ezt ő nem tudta megállapítani. Betegállományba csak akkor vehet valakit, ha a láza a 38°C meghaladta. Ő maga végig harcolta a háborút, mint villanyszerelő. A katonaságnál kapott egy felcseri (egészségügyi) kiképzést. Éppen Magyarországon sebesült meg valahol Székesfehérvár környékén, és mint megbízhatatlant helyezték a lágerbe egészségügyisnek és ő a lehetőségekhez képest igyekezett minden embert megmenteni. Ha ő a nővéremet nem küldi be a kórházba, már előbb meghalt volna. Bízott abban, hogy a kórház majd rendbe hozza és nem gondolta, hogy ilyen nagy baj van. Most pedig menjek le, reggelizzek meg, mert utána bemegyünk a kórházba a nővéremért és eltemetjük. Mondtam neki, hogy nem vagyok éhes, akár már indulhatunk is. Megkérdezte, hogy mi a reggeli. Mondtam, hogy korpaleves (magyarul moslék), amit nálunk a sertésekkel etetnek. Rendes búzakorpa sós forró vízzel egy faggyús, margarinos, langyos vízzel feleresztve tálalták. Elővett a szekrényből egy szelet kenyeret, meg kb. 4-5 dkg szalonnát és ide adta, hogy egyem

---

¹⁵ csonttuberkulózis ritkábban a csöves csontokon, gyakrabban a gerinccsigolyákban jelentkező gümős megbetegedés

meg. Ő addig elintézi a papírokat és utána megyünk. Beérve a kórházba közölték a felcserrel, hogy a halott a hullaházba van és vihetjük. Lementünk a hullaházba és kb. 60-70 halott feküdt, tiszta meztelen, le sem takarva, sorban egy fapalcra felrakva férfiak és nők egyaránt. Végig mentünk a két sor halott között mire felismertem a nővérem. Az aranylánc már nem volt a nyakában. Nem akartam hinni a szememnek, egy csont és bőr lány, a szemei szinte a koponya aljáig beesve, a combtő táján egy fekélyszerű seb, ami még akkor is levedzett. Ott ütötte össze a csille a bányában kb. félévvel ezelőtt. Elkezdtem sírni, elfogott a hányinger és rosszul lettem. A felcser kikísért a levegőre, leültetett egy fa alá. Elment és elintézte a dolgokat, majd hoztak egy ládát, beletették a nővéremet, letakarták valami vastag műanyaggal és feltették a teherautóra. Könnyű volt, mert nem volt több mint 30-35 kg szerencsétlen. Hátul a platón ültem a nővérem mellett és egész úton azon töprengtem sírdogálva, hogy vajon hol van az ember tűrőképességének a határa? Mikor mondják fel az idegei a szolgálatot és pusztá kézzel nekimegy az őrségnek és igyekszik kiszabadulni ebből a végtelen kiszolgáltatottságból. Vallásos nevelést kaptam a szülői házban, de most ebben a reménytelen helyzetben nagyon megkérdőjeleztem az Isten létét. Látva azt a sok szenvedést, azoknak a szegény gyereklányok gyötrődését abban a kemény munkában, és a lassú elsorvadásukat. Miért? Mi bünt követtek el, hogy így veri őket a sors velünk együtt? Beérve a lágerbe a teherautóról áttettük a nővéremet egy, egylovas kocsira, felültünk mi is (én és a felcser) és kivittük a lágerhez kb. 2 km-re. lévő köztemetőbe ahol már ki volt ásva a sír (80-100 cm mély) az orosz síroktól elkülönítve egy 50-60 m-re. Levettük a ládát a kocsiról én kitakartam az arcát, megpusziltam a homlokát, elmondtam egy miatyánkot és elhantoltuk. Fejfája nem volt, egy zöld fenyőfa ágat törtem le és azt szúrtam a fejfa helyébe. A sír mellé leültem és csak sírta, sírtam. Egy kis idő múlva a felcser a hónom alá nyúlt, felállított és azt mondta, hogy - gyere, menjünk vissza a lágerbe. Mielőtt felültünk volna a kocsira a felcser a sír felé fordult és a legnagyobb ámulatomra keresztet vetetett, meghajtotta a fejét, átfogta a vállam és csak azt mondta - gyere, üljünk fel a kocsira. A szeme határozottan könnyes volt. Már esteledett mire a lágerbe értünk. Azzal váltunk el a felcserrel, hogy holnap még ne menjek műszakra, ő elintézi, de majd menjek fel hozzá és adott egy altatót, vegyem be és aludjak jól. Aránylag elég jól

aludtam, másnap felmentem a felcserhez. Már várt és mindjárt azt kérdezte, hogy jól aludtam-e. Azonnal hozzákezdett a mondókájához. Azt mondta, hogy hallgassak rá ha haza akarok menni. Először is enni kell, nyugodjak bele a dolgokba, mert ezen már úgy sem tudunk változtatni. Garantálja, hogy a legközelebbi betegszállítással haza küld, ami augusztusban várható. Ha addig valami problémám lesz, keressem meg és bízzak benne. Másnaptól kezdve lejártam a bányába műszakra, de sem enni sem aludni nem tudtam úgy, mint addig. Úgy éreztem mintha hiányozna belőlem valami. Nagyon sokat keseregtem, főleg ha egyedül maradtam valahol. Sokat köszönhetek Hainfart Miska bácsinak. Figyelt rám és állandóan vigasztalt. Szerencsére egy brigádban dolgoztunk, így állandóan mellette voltam. Jóval idősebb volt nálam ezért szinte apámnak tekintettem. Így teltek a napok, hetek egész augusztus derekáig. Egyre jobban elvesztettem a reményemet és ezt már a fizikai erőmön is észrevettem. Lelkileg akkor omlottam össze, amikor a nővérem meghalt.

Augusztus közepén megérkezett a bizottság és kiválogatták a legközelebbi betegszállítmányt. Azt hiszem, hogy az én esetemben már nemigen kellett a felcser segítsége ahhoz, hogy bekerüljek a hazautazók közé. Ugyani amikor a bizottság egyik tagja (feltehetően orvos volt) összecsípte a faromon és a karomon a bőrt, az úgy is maradt, nem rugódott vissza, csak ha megmozdítottam. Másnap a felcser felhívott és közölte, hogy velem, hogy benne vagyok a névsorban, de ha haza akarok kerülni, akkor szedjem össze magam, egyedül és csak arra gondoljak, hogy nemsokára megölelhetem a szüleimet. Adott kb. fél kilógramm selyemcukorkát, hogy szopogassam el, de másnak ne nagyon mutogassam. Kezet fogott velem és azt mondta, hogy fel a fejjel. Ezek után ugyanúgy jártunk a bányába műszakra, mint addig. Kihasználtak bennünket a végtelenségig.

1946. szeptember 2-án lejött a lágerparancsnok egy névsorral és felolvasta. Én is közte voltam. Azt mondta, hogy akik a nevüket hallották azok fertőtlenítsék ki a ruhájukat, készüljenek el, mert mennek haza. Mi lázasan, kb. 2 óra alatt felkészültünk. Sírva elbúcsúztunk azoktól, akik még ott maradtak, mindenki gyorsan írt a hozzátartozójának egy levelet és átadták nekünk, hogy hozzuk haza. Legtöbbjük, közel két év alatt semmi hírt nem kapott otthonról. Ekkor már kezdtem reménykedni, hogy haza jutok, de nagyon sajnáltam azokat, akik még ottmaradtak.

Láttam az arcukon azt a végtelen elkeseredettséget, minden reményüket feladott, lesóványodott emberek akik, akik semmi bűnt nem követtek el. Akiket 20 napra, 20 napi élelemmel szakítottak ki a szeretteik közül, hazájukból. Közel két év után is ott maradnak a bizonytalanságban, küzdenek a mindennapi fennmaradásért. Ki tudja, meddig és miért?

Szeptember 3-án nem kellett műszakra menni azoknak, akik ki voltak írva szállításra. Aznap elláttak minket egy inggel, egy alsónadrággal, egy takaróval, egy pufajka¹⁶ kabáttal és akinek nem volt használható lábbelije, egy cipővel. nehezen vártuk az autókat, ami elszállít bennünket, de sajnos aznap nem történt semmi.

1946. szeptember 4-én délelőtt 9 óra tájban befutottak a teherautók. Gyorsan sorakozó, kiszámoltak bennünket a kapuőrsegen és beteltek minket a parancsnoki épületbe, ami már kívül volt a drótkerítésen. Ott átkutattak minket és elvettek tőlünk minden olyan fényképet, amit még otthonról hoztunk a szüleinkről. Természetesen azokat a leveleket is, amiket a kint maradó sorstársainktól kaptunk megcímezve a hozzátartozóinknak. Én a nővérem egyetlen megmaradt ruháját szerettem volna hazavinni, de azt sem engedték. Ez a motozás közel egy óra hosszát tartott. Utána gyorsan felzavartak minket az autókra és búcsút intettünk az ottmaradt sorstársainknak, akik a drótkerítésen belül sírva integettek, amíg csak láttak bennünket. Megkönnyebbültünk, mert bízunk benne, hogy most már tényleg hamarosan haza kerülünk. Ugyanakkor fáj a szívünk azokért, akiket otthagytunk. Rokonokat, testvért, férjet, feleséget, szülőt, vagy éppen a szülő a gyermekét. Én a nővéremet, aki már a föld alatt alussza örök álmát. Mentünk már vagy 2 órája, amikor megérkeztünk egy pályaudvarra, ahol már elő volt készítve egy hosszú szerelvény, ugyan olyan felszereltséggel, mint amivel kihoztak bennünket. Bevagoníroztak mindenkit, 50-60 embert egy vagonba, utána osztottak mindenkinek egy-egy marék burizst és egy kanál faggyús margarint valamint egy 20-30 dkg szárított kenyeret. A szerelvényen konyha-kocsi nem volt, így burizst mindenki maga főzte meg, amikor egy-egy állomáson ácsorogtunk 3-4 órát is. Olyankor, az ór

---

¹⁶ pufajka (orosz пыфайка [fufajka]) – szteppelt vattakabát, eredetileg orosz katonai viselet volt, modernebb változatai a mai ruhatárakban is fellelhetők

mindig kihirdette, hogy lehet főzni, mert sokáig fogunk várakozni. Meg kellett választanunk egy vagonparancsnokot. Mi a legöregebb embert Mannhalter Gyuri bácsit, egy békéscsabai sorstársunkat választottuk meg. Ő beszélt a legjobban oroszul, aminek nagyon nagy előnye volt addig, amíg orosz földön tartózkodtunk. Közben megtudtuk, hogy a rosztovi pályaudvaron vagyunk, mert a vagonba pakolás után csavaroghattunk, csak azt mondták az örök, hogy messze ne menjünk, mert ha közben megjön az indulási parancs, itt maradunk. Tekintettel arra, hogy a környékből idehozták a többi lágerből is az embereket, volt olyan eset, hogy testvérek ott találkoztak közel két év után. Addig semmit sem tudtak egymásról. Olyan megrázó esetnek voltunk tanúi, ami minden képzeletet felülmúlt. Hihetetlen családi tragédiák, szétzilált családok ezrei. Mindezt az oroszok - legalább is azok az emberek, akiket azzal bíztak meg, hogy minket őrizzenek - minden részvét nélkül végrehajtották a felsőbb utasításokat. Eszükbe sem jutott, hogy a maguk módján könnyítsenek kegyetlen sorsunkon. Semmi részvétet nem tanúsítottak irányunkban egy-két ember kivételével. Nem tudom, hogy abban a borzalmas nagy háborúban vesztették-e el az emberi értékekkel való érzésüket, vagy már a nevelésükben volt-e a hiba, mert hazudni azt mesterien tudtak. Olyan sok embernek nem lehetett ilyen alaptermészete. A rosztovi állomáson ácsorogtunk egészen szeptember 8-ig azt hiszem akkor telt meg a szerelvény. Hoztak oda erdélyi magyarokat is, mert Romániából a magyar nemzetiségűeket vitték ki a 20 napi málinki robotra.

1946. szeptember 8-án a délutáni órákban elrendelték a beszállást, a vagonajtót becsukták és végre elindultunk. Elkezdődött a tanakodás, hogy vajon merre visznek bennünket, mert olyan pletykákat is hallottunk, hogy előbb javító lágerbe visznek minket, és ha egy kicsit felerősödtünk, csak aztán visznek haza. Én a magam részéről ezt nem hittem el, mert nem tudtam elképzelni, hogy az oroszok ebből presztízskérdést csinálnának. Ki kérdezi meg tőlük, hogy miért vagyunk mi így agyon gyötörve? Azt is beszéltek, hogy az ENSZ¹⁷ fog bennünket átvenni, majd hazaszállítani. Azt nem tudom, hogy honnan vették ezeket a híreket. Valószínű, hogy maga az orosz kísérő személyzet híresztelte el, hogy ne unatkozzunk a

---

¹⁷ Egyesült Nemzetek Szervezete, amely az államok közti együttműködést hivatott elősegíteni többek között a világbéke elérésében. A második világháború után, 1945-ben a Népszövetség utódjaként azzal a céllal alapították, hogy megelőzzék a háborúkat és lehetőséget adjanak az országoknak problémáik megtárgyalására.

vasonokba, legyen mivel lekötni magunkat. Ha ez volt a szándékuk, akkor ez sikerült is, mert örök témánk volt, míg át nem léptük a magyar határt. A vagon ablakából figyeltük a napot és a holdat. Innen tudtuk, hogy keletre vagy nyugatra megyünk-e. Az állomások neveit hiába olvastuk el, mert térkép nem volt, hogy tájékozódjunk, ezért az állomások nevei semmit sem mondtak. Annyi viszont tény, hogy nyugatra tartottunk, ami azért úgy-ahogy megnyugtatott bennünket. Megérkeztünk Iaşiba¹⁸, az orosz-román határra, ahol átpakoltunk az előre elkészített keskeny nyomtávú szerelvényre. Itt már mindenki elhitte, hogy hazafelé tartunk, mert Iaşit már térképről ismertük. Itt ácsorogtunk egy egész napot. Kihirdették, hogy lehet főzni a minden nap kiosztott burizs-ből és faggyúból. Mi azonban inkább bementünk a városba, és amit csak lehetett eladtunk magunkról élelemért. Ha nem is sokat adtak egy-egy ingért vagy alsónadrágért, de itt már fehérkenyeret is ehattunk. Valamikor az éjszakai órákban indultunk el megint. A vagonajtókat még mindig hűségesen ránk zárták, pedig az a veszély nem állt fent, hogy bárki is visszaköszött volna. Azt hiszem, hogy náluk ez egy megrögzött, begyakorlott dolog volt.

1946. szeptember 24-én érkeztünk a foksani¹⁹ állomásra, ahol rövid várakozás után mindent magunkhoz véve kiszállítottak bennünket felsorakoztunk és egy fás-cserjés úton kb. egy jó félórás gyaloglás után megérkeztünk egy újabb lágerbe. Rettentően lesújtott bennünket a látvány. Egy olyan táborba érkeztünk, ahol becslésem szerint 8-10 ezer ember volt. Közöttük voltak németek, franciák, amerikaiak, négerek és természetesen magyarok is. Ez a tábor volt a keleti hadszíntér gyűjtő és igazoló tábora. Itt voltak olyan emberek, akik már több mint két éve ott szenvedtek kilátástalanul, de ezek mind hadifoglyok voltak, olyan, akik a háború zűrzavarában elkeveredtek a csapatoktól és szerencsétlenségükre orosz fogságba estek. Ide gyűjtötték össze őket, de hogy mikor keverednek haza, arról még sejtelmük sem volt. Aránylag nem volta elgyötörtek, igaz nem kellett dolgoz csak a láger udvarát kellett rendbe tartani. Az itt lévők szerint az elmúlt két évben mintegy

---

¹⁸ Iaşi =Jászvásár romániai város. 1944-ben a román-német és a Vörös Hadsereg erői sokáig csatáztak a város közelében, majd annak területén. 1944 júliusában a szovjet erők elfoglalták a várost.

¹⁹ **Foksány** (1996-tól **Focşani**, Vrancea megye, Moldva, Románia) A második világháború idején az egyik legnagyobb, 40.000 főt befogadó átmeneti gyűjtőtábor. A Szovjetunióba menő fogolyszállítmányok 70 %-át ebből a táborból indították útra. Később e tábor lett a fogságból hazatérő magyar foglyok egyik, országon kívüli utolsó állomáshelye is.

20-25 ezer ember halt meg tífuszjárványba. Ivóvizet nem is kaptunk mi sem, mert az ivóvíz volt fertőzött. Ez az egész tábor fa barakkokból állt, minden barakksor számozva volt. 1-117-ig bejártam. Minden sorban 14-15 barakk volt és minden barakksorban közepén 100-120 cm-es közlekedési folyosó. Kétoldalt pedig egy kétemeletes egybefüggő fapriccs, beszalmázva. Egy barakkban 80-100 ember volt elhelyezve. Minden sor barakknak egy német hadifogoly volt a parancsnoka, aki karszalaggal és egy rövid bottal járt. Elég nagyhatalommal voltak felruházva, mert voltak olyan szerencsétlen emberek, akik krónikus hasmenésben szenvedtek, közel álltak a hastífuszhoz és képtelenek voltak a latrináig (WC-ig) elmenni, menet közben elvégezték a dolgaikat, ezeket nem egyszer láttam, hogy a német karszalagosok megverték, ledisznózták. Ebben a lágerben is gondoskodtak arról, hogy ne unatkozzunk. Reggel 6 és 7 óra között sorakozó. A reggeli osztásra, ami mindig egy feketekávénak nevezett lötyty volt egy szelet kenyérral. Bármennyire is kevés volt, nem mertünk még egyszer sorba állni, mert ha a karszalagos német elkapott valakit azt megverték. 10 óra felé megint sorakozó, 2 dl feketekávéért ugyanis vizet itt nem is láttunk, csak a fürdőben, a központi épületben, de azt meg nagyon őrizték. Így naponta háromszor kaptunk feketekávé viz helyett. Ez érthető volt, mert a víz még mindig fertőzött volt. Ezen kívül még kétszer álltunk sorba az ebédért abból állt, hogy délben sárgaborsó főzelék és este sárgaborsó leves másnap ezt megfordítva, de a borsó az nem maradt el. Ezzel a napi ötszöri sorbaállásokkal eltelt a napi 2,5-3 óra hossz a többit meg igyekeztünk ismerkedéssel eltölteni. Életemben először ott láttam közelről igazi négert, roppant barátságosak voltak csak éppen megérteni nem tudtuk egymást. Ők csak angolul beszéltek, amit mi nem értettünk. Én a franciákat találtam legtartózkodóbbaknak. Nem akartak barátkozni. Úgy éreztem, hogy lenéznek bennünket, pedig ott és abban a helyzetben ők is éppen olyan kis egerek voltak, mint mi. A német foglyok külön kasztot alkottak. Igaz, ők adták a szakácsokat, a fodrászt, a szabót, az írkokokat és minden olyan posztot ahol szervezni vagy fegyelmezni kellett. Meg kell adni ezt jól csinálták, de az emberi humánus belőlük is hiányzott épp úgy mint a megbízóikból. A negyedik nap reggelén minket deportáltakat felsorakoztattak és átkísértek bennünket a központi fürdőbe ahol meztelenre vetkőzve, feltartott kezekkel el kellett vonulni egy orvosokból álló bizottság előtt.

Itt azt vizsgálták, hogy nincs-e a hónunk alá besütve, betetoválna az SS²⁰ jelzés, utána orvosi vizsga, ami abból állt, hogy megkérdezték nem fáj-e valamink, vagy nincs-e hasmenésünk. Nekem sajnos már kezdődött, de letagadtam, mert féltem, hogy elkülönítenek a többitől, mint tífusz-gyanúsat. Akkor még nem is gondoltam, hogy milyen jól válaszoltam. Aki bevallotta azt kivették közülünk és ott is maradt. Valószínű, hogy soha nem kerültek haza, mert abban az időben is nagyon sok embert elvitt a tífusz. Lefürödve át kellett menni a fodrászatba, ahol teljes szőrtelenítést hajtottak végre. Ahol csak egy szál szőrt is találtak azt legépezték, hogy miért azt sohasem tudták megfejteni. Amikor ezen a tortúrán is átestünk, kiosztották az ebédet, megint átmotoztak bennünket és minden gyanús dolgot ott előttünk a tűzre löktek és utána kivonultunk a lágerből. A lágerkapun kívül átvett bennünket az, az őrség, amelyik eddig kísért bennünket. Kikísértek ahhoz a vagonhoz, amivel jöttünk. Bevagoníroztunk és nemsokára elindultunk. Tőlünk – akik Nova Sahti-ből jöttünk, nem tartottak vissza senkit. Másnap a Brassó előtti állomáson kihirdették, hogy a brassói állomáson vár minket a magyar vöröskereszt, élelmet fog kiosztani. Befutottunk az állomásra. Mindenki kapott jó félliternyi finom rántott, köménymagos levest egy szelet fehérkenyérrel. Ez már eszünkbe juttatta a finom hazai ízeket, a 22 hónap alatt egyszer sem ettünk ilyen jót. Ezután már minden nagyobb magyarlakta állomáson kaptunk valamit. Nagyváradon még egy-egy nyelet pálinkát is kaptunk a jó élelem mellé. A vagonajtókat indulás előtt még mindig ránk zárták.

1946. október 2-án hajnaltájt Biharkeresztesnél léptük át a magyar határt, a vonat nem áll meg az állomáson, csak lelassítva húzott keresztül, közben a peronon egy zenekar játszotta a Himnuszt. Mi a vagonba összeöleleztünk és csak sírtunk, sírtunk, de már nem azzal az érzéssel, mint kifelé. Berettyóújfaluba érve megállt a szerelvény, kinyitották az ajtót és valaki végigszaladva a szerelvény mellett és az én nevemet kiáltozta. Én kiugrottam a vagonból és szóltam, hogy itt vagyok. Én megismertem őt. A bátyám egyik barátja Hajdú Sándor ott szaladgált, mint pénzügyőr. Ő nem ismert volna meg. Állítása szerint nagyot nőtem és borzasztóan

---

²⁰ SS – (német Schutzstaffel =Védőosztag, röviden SS) 1923-ban alakult Hitler testőrségeként, magját 22 férfi alkotta. Hitler hatalmának növekedésével az SS is szédítő fejlődésnek indult. Neve az idők során a terror szinonimájává vált, a legborzalmasabb náci eszmék könyörtelen végrehajtójává.

lesoványodtam. Mindjárt megkérdezte, hogy Ilonka nővérem hol van? Én sírva mondtam neki, hogy kint meghalt. Kértem, hogy adjon fel egy táviratot édesanyáméknak, hogy én jövök, Ilonka az meghalt. Kértem, hogy ezt feltétlen táviratozza meg, hogy ne nekem kelljen megvinni a rossz hírt. Ő is elsírta magát és megígérte, hogy megy és feladja a táviratot. Ő már több éve itt szolgált az állomáson és minden hadifogoly szerelvényen érdeklődött utánunk, de eddig még semmit nem hallott felőlünk, ugyanúgy édesanyámék sem. Elköszöntünk egymástól, mert kiabáltak, hogy beszállás. Innen kezdve nem is álltunk meg csak Debrecenben. Több ezres tömeg várt bennünket. Kiabálva érdeklődtek – ki a férje, fia, unokája vagy édesapja után. Nem engedték őket közel hozzánk, mert minket sorba állítottak és bekísértek egy nagy katonai laktanyába, ahol az orosz kísérők átadtak bennünket a magyar egészségügyiieknek. ott láttam azt a magyar katonaruhában öltözött nőt is, aki még Brassóban felszállt a vagonunkba és nagyjából és elmagyarázat az itthoni helyzetet. Arra kért bennünket, hogy a kint létről vagy jót, vagy semmit ne mondjunk idehaza, mert visszavisznek bennünket, ha csak rosszat mondunk. Nekünk a lényeg az volt. hogy végre idehaza vagyunk és megszabadultunk az Oroszoktól. beszélhettünk a kapuőrseggel vagy bárkivel, akivel összehozott bennünket a sors. Sokan voltak, akik mikor az állomáson kiszálltunk letérdeltek és megcsókolták az anyaföldet.

1946. október 3-án megkezdődött az orvosi vizsgálat, de itt már komolyabb orvosok és aránylag modern műszerekkel. Itt már bevallottam, hogy nekem hasmenésem van. Rögtön elvittek egy külön vizsgálatra és megállapították, hogy ez még nem tífusz, de könnyen az lehet belőle, ha nem vigyázok. Adtak egy injekciót és egy marék gyógyszert és azt mondták, hogy lehetőleg csak forralt vizet igyák, és ha hazamegyek, menjek orvoshoz, ha addig nem szűnik meg. Kiállították a szállítólevelet, kifizették a 22 havi bérünket 5, azaz Öt forint gyorssegélyben. Kaptunk egy hivatalos igazolványt a Magyar Népjóléti Minisztérium hadifogoly gondozó Intézet által száraz bélyegzővel ellátva, hogy fertőző betegségre nem gyanús, tetűmentes és, hogy 5 Ft gyorssegélybe részesült valamint egy ingyen vonatjegyet Debrecen és Gyoma közötti a legrövidebb útvonalra.

1946. október 3-án a déli órákban végre kiengedtek bennünket a laktanyából és szabadon, minden kíséret nélkül odamehettünk ahova akartunk. Mi gyomaiak ezzel a szállítmánnyal 9-en jöttünk, ami a 168 főhöz viszonyítva nagyon kevés. Én kimentem a városba keresni egy üzletet, ahol egy kis jó magyar kenyeret tudok venni a keresetemből, de sajnos a boltok zárva voltak, mert 12 órától 2 óráig ebédszünetet tartottak még akkor. Nagyon siralmasan nézhettem ki, mert a járókelők igencsak körülnéztek, persze nem csodálom, mert volt rajtam egy orosz katonanadrág, egy pár olyan bakancs, aminek az egyik talpa egy madzaggal volt felkötve, mert félig le volt szakadva, egy orosz gimnasztyorka²¹, ingkabát és egy rossz pufajka kabát. Alsónemű nem volt rajtam, mert azt útközben elcseréltem élelemért. Kezemben egy festetlen fabőrönd, amit még kint csináltak az asztalosok egy fél kiló kenyérért. A járókelők közül megállítottam egy jólöltözött férfi és megkérdeztem tőle, hogy merre lehet itt most egy kis kenyeret venni. A járókellők között megszólítottam egy jólöltözött férfit és megkérdeztem tőle, hogy merre lehet itt most egy kis kenyeret venni. Megmagyarázta, hogy menjek ebbe és ebbe az utcába, ahol van egy kifőzde, az délben is nyitva van, ott megebédelhettek. Elővettem az összes vagyonomat, az 5 Ft-ot és megkérdeztem, hogy ennyivel le lehet-e ülni egy kifőzdébe, mert fogalmam sem volt, hogy mit ér 5 Ft. Ő erre megkérdezte, hogy most jöttem az orosz fogságból? Mondtam, hogy igen és ennyi fizetést kaptunk. Ő erre benyúlt a zsebébe és adott egy tízforintost azzal, hogy így már beülhetek a kifőzdébe megebédelni. Elkísért az üzletig, jó étvágyat és egészséget kívánt és elköszönt. Én bementem az üzletben ahol egy idős házaspár volt a tulajdonos. Mondtam, hogy valamit enni szeretnék. A néni kijött a pult mögül és megkérdezte, hogy talán most jövök az orosz fogságból? Mondtam, hogy igen. Na, akkor üljék le fiam, én majd tudom, hogy mit szabad ilyenkor tenni. Elment és egy kis idő múlva tálcán hozta a törtburgonyát, ez elég jó adag volt, mellette egy szelet sovány marhahúst, ez mind tányérban kés villa kíséretével, egy szelet isteni Magyar kenyér és egy dl vörös bor. Behunytam a szemem, mert azt hittem, álmodom az egész dolgot. Nem akartam elhinni, hogy ez mind valóság és mielőtt bármihez is hozzányúltam volna mondta,

---

²¹ gimnasztyorka (orosz ГИМНАСТЬОРКА [gimnastorka]) = zubbonying, amit régi paraszti viseletként még 1882-ben III. Sándor vezetett be a „visszaoroszosítás” jegyében, zárt, magas nyakú, bebújós zubbony, nadrágon kívül hordva övvel viselik

hogy de néni kérem, nekem csak 15 forintom van, nem akarok adós maradni. Megsimogatta a fejem és szinte sértődötten azt mondta, hogy én pénzt nem fogadok el tőled, nekem is odavan 2 fiam és a vejem, mint katonák, de róluk már közel 3 éve nem tudtunk semmit. Hátha őket is megvendégelik valahol, nekik is jól esik. Nem akartam elszomorítani, de arra gondoltam, hogy ha szegények Oroszországban vannak, akkor ők ilyen nem élnek át 20 évig sem, míg haza nem jönnek. Roppant jóízűen megettem mindent és utána megittam az 1 dl bort. Minden nagyon finom volt, az a kis vörösbor vérré vált bennem. Nagyon megköszöntem mindent és elköszöntem. A néni megpuszilgatott és jó egészséget kívánt és rám parancsolt, hogy ne egyek zsíros ételt, mert az végzetes lehet. Adott még egy darab kalácsot becsomagolva az útra kiballagtam az állomásra, jóllakva, 15 Ft-tal a zsebembe és egy darab kaláccsal a fabőröndbe, szabadon, kísérő őr nélkül. Úgy éreztem, hogy nem is olyan rossz ez az élet. Vannak még benne kellemes dolgok. Hihetetlen, hogy milyen kicsi dolog kell ahhoz, hogy az emberben reményt keltsen a továbbéléshez, amit normális körülmények között olyan természetesnek veszünk. Ahhoz, hogy ezeket a hétköznapi dolgokat értékelni tudjuk, egy kilátástalan, sokszor tragikus helyzeteket kell átélni. Kérve az állomásra megtudtam, hogy a vonatom nem megy csak az esti órákban. Bementem az utasellátóba és kértem 1 dl vörösbort, mert úgy éreztem, hogy az gyógyszerként hat rám. Azt viszont nem tudom, hogy az emberek miért kerültek bennünket, az igaz hogy külsőre nem voltunk valami bizalomgerjesztők, mert mikor kikértem a 2 dl bort a csapos is olyan gyanúsán nézett rám, hogy kénytelen voltam megmutatni a pénzemet, hogy ki tudom fizetni. Őt még csak meg is értettem, mert abban az időben több ezer hasonló helyzetű ember megfordult ott. Ha azok közül csak minden harmadik vagy negyedik nem tudott fizetni, akkor is nagy összegre rúgott és neki meg el kellett számolni. Azt viszont nem értettem, hogy a vonaton senki nem akart mellém ülni, valószínűleg azért mert azt hitték, hogy tetves vagyok vagy esetleg fertőző beteg. Az sem érdekelte az embereket, hogy honnan jövök, vagy hová megyek pedig 90 %-a tudta, hogy orosz fogságból szabadultam. Úgy éreztem, hogy valami titokzatosság vesz körül. Nem akarták elhinni, hogy ennyire érdektelenek legyenek az emberek a tragikus sorsom iránt, mert az lerítt rólam, hogy még akkor sem töltöttem be a 19 évemet. 22 hónap szenvedés után is csak a

szerencsén múlt, hogy én és nem ők kerültek ebben a helyzetbe. Ilyen körülmények között érkeztem meg Szajol állomásra. Már kezdett hajnalodni. Hasonló sorsú emberek voltunk vagy 30-40-en, akik akkor szabadultak és Békés megyébe igyekeztek. Mi gyomaiak, akik együtt voltunk már szétszóródtunk, mert aki hamarabb átesett az orvosi és az igazolási procedúrán, az elérte a korábbi vonatot. Volt, akiért eljöttek személykocsival, taxival és már otthon volt. Szajolban az állomáson volt egy vöröskeresztes átmeneti konyha a hazatérők számára. Reggel már elég hideg volt és nagyon jól esett az a 2 dl tejeskávé és 3 zsömlé, amit ingyen kaptunk. Az állomásfőnök kijött elénk és megkérdezte, hogy hova akarunk menni, mert személyvonat nem lesz csak délután kettő órakor. Felírta, hogy hol lesz leszálló, vagyis Gyoma, Mezőberény, Békéscsaba. Beszállított minket egy tehervagonba, amit utána akasztottak a 9 órakor áthaladó gyorstehervonat után, a cédulát odaadta a mozdonyvezetőnek, hogy a felírt állomásokon álljon meg, míg leugrálunk a vagonból, akkor is, ha az állomásokon áthaladást biztosítanak neki. Mi pedig igyekezzünk mihamarabb kiugrani, mert a megállás szabálytalan. Reméli, hogy ezért nem vonják felelősségre.

1946. október 4-én féltízkor érkeztem Gyomára. Hazafelé tartva azon törtem a fejem, hogy miként fogok elszámolni Ilonka nővéremmel, hiszen felelősnek éreztem magam. Sokat töprengtem azon, hogy vajon mindent megtettem-e annak érdekében, hogy ő is haza tudjon jönni? De mindig odajutottam, hogy amit lehetett, megtettem ebben a kálváriában. Én csak egy porszem voltam és a saját életemet is csak a szerencsének köszönhetem. Minden este a 22 hónap alatt arra vágytam, hogy még egyszer átölelhessem a szüleimet és az öcsémet. Most mégis szorongás fogott el. Nem tudtam, hogy vajon megkapták-e a levelem, amiben megírtam az Ilonka nővérem halálát, vagy azt a táviratot, amit Hajdú Sándor feladott Berettyóújfaluban. Ilyen és hasonló gyötrelmekkel nyitottam be a szülői házba. Először édesapámat láttam meg, a kútra ment volna. Egy pillanatra rám nézett, nem tudott felismerni. Azt hiszem, hirtelen nem tudta, hogy most a nagyobbik fia áll-e előtte, aki katona volt és a fronton esett el, vagy a kisebbik, akit az oroszok hurcoltak el. Eldobta a két kannát a nyakamba ugrott és csak annyit mondott „drága Adi fiam, csakhogy valamékötök már hazajött”. Én nem tudtam egy árva szót sem szólni, csak sírtam,

mint a kisgyerek. Valószínű édesanyám meghallotta, mert kirohant és elég hangosan csak annyit mondott, hogy „Adikám csakhogy hazajöttél”, összeöleleztünk, most már hárman és csak sírtunk és sírtunk anélkül, hogy egy szót is tudtunk volna szólni egymásnak. Nem tudom meddig, talán 5-10 percig tartott ez az újratalálkozás, csak sorba jöttek a jó szomszédok, ismerősök, barátok, akik mind sírva üdvözöltek. Szegény édesanyám olyan rosszul lett, hogy orvosért kellett szaladni, aki nagyon hamar ott is volt és beinjekciózta édesanyámat. Közben édesapám elmondta, hogy tudják, hogy Ilonka nővérem meghalt és engem vártak csak a délutáni személyvonattal, ahova ki akartak jönni. Közben édesanyám megnyugodott egy kicsit, de beszélgetni nem tudtunk, mert csak néztük egymást és sírtunk. Azt hiszem, hogy nem tudtam felszabadultan örülni annak, hogy a szüleim körében vagyok, megszabadultam attól a szörnyű helyzettől, amiben részem volt. Édesanyámék nem akartak rákérdezni, hogy mi történt Ilonka nővéremmel, mert látták, hogy képtelen vagyok erről beszélni. Hetek teltek el mire el tudtam mondani egy-egy részletet. Sajnos ezt a mai napig nem tudom elmondani elérzékenyülés nélkül. Akkor 17 évesen gyerekfejjel átéltem életem legszörnyűbb helyzetét, elveszítettem a nővéremet, messze a szülői háztól, ahol rajta kívül senkim sem volt. Csak vele tudtam beszélgetni az itthoni dolgokról, még ha sírdogálva is, de egyedül ő, aki hozzám tartozott.

1946. október 5-én elmentünk édesanyámmal az orvoshoz, aki jól kivizsgálta, megmért (42 kg voltam) és nem talált semmi kóros elváltozást. Előírt egy szigorú diétát és azt mondta az édesanyámnak, kerüljem a zsíros ételeket, mert az végzetes lehet, vörösbort fogyaszthatok, amennyi csak jól esik. Majd egy hónap múlva lehet bekapcsolódni a családi étrendbe. Édesapám hozott 10 liter jó vörösbort, de nem sokat tudtam inni, mert 1-2 deci után mindig elaludtam tőle. Édesanyám elzárta tőlem az éléskamrát, hozzá ne jussak olyan zsíros ételhez, amit még nem szabad ennem, szigorúan betartatta a diétát. Eltelt egy jó hónap, amikor megkérdezte, hogy mit ennék, mire vagyok éhes. Természetesen mákos nudlit kértem. Jól beebédeltem belőle és nem lett semmi bajom. Attól kezdve együtt étkezhettem a családdal. Addig szegény öcsémet is kizavarta a konyhából, ha valami zsírosat falatozott, azért hogy én ne is lássam. Így teltek napjaim, már kezdtem erősödni, moziba eljárni.

Találkoztam régi ismerősökkel, barátokkal. Feltűnő volt, hogy nagyon kevés embert érdekelt, hogy merre, hol jártunk, milyen körülmények között? Nem tudtam elképzelni, hogy ilyen hidegen hagyja az embereket egy községen belül a másik ember sorsa? Egyszer egy ember elmagyarázta, hogy nem az emberekkel van a baj, hanem a rendszerrel. Azért nem mernek érdeklődni, mert félnek. Én ezt sehogy sem akartam megérteni, hogy mi baja származhat abból bárkinek, ha megkérdezi tőlem, hogy milyen volt kint Oroszországban. Odahaza megkérdeztem édesapámat, aki őszintén elmondta, hogy milyen helyzet van idehaza. Én meg voltam döbbenve, hogy hogyan tudta 2 év alatt Rákosi ezt a társadalmat így átnevelni. Szétzilálni az emberek egymás iránti megbecsülését. Megfélemlíteni egy társadalmat, benne az embereket, annyira, hogy még a jó szomszédok is bizalmatlanok lettek egymáshoz. A Sztálini módszereket, hihetetlen rövid idő alatt átvették idehaza, amivel léptenyomon találkoztunk. Minket 168 embert kivittek, mint utóbb kiderül kettőtől öt évig terjedő „jóvátételi munkára”. Az hogy ez éppen ránk várt, ez az akkori németellenes hangulatnak köszönhetjük, ami végül 70 ezer úgynevezett németajkút érintett az országban. Soha semmi politikai vagy társadalmi szervezetnek tagjai nem voltunk. Csupán annyi volt a bűnünk, hogy valamikor az őseink, mint iparos embereket becsaltak az Magyarországra, mert itt hiány volt az iparosokból. A sztálini szellem megbüntette Kelet-Európában a kisebbségeket. Megindultak a kitelepítések, deportálások, kényszermunkára való elhurcolások. Sajnos ezt Nyugat-Európa csak nézte és hallgatólagosan tudomásul vette. Ki, mert volna akkor szót emelni mellettünk? Vagy ki tudta volna ezt megakadályozni Sztálinnal szembe. Azóta viszont eltelt nyolc 45 év és ebből 43 évig tabuként kezelték a mi ügyünket. Ha leírtam becsülettel az önéletrajzomba, hogy nekem részem volt ebben a kálváriában, akkor azt mondták a pártirodán, hogy ezzel ők nem dicsekednének, vagy azt, hogy fasiszták voltunk és azért vittek ki bennünket. Pedig ha azok az emberek tényleg fasiszták lettek volna, akikre a sztálinisták ráfogták, hogy fasiszta, a kommunizmus soha nem jött volna létre. Nem volt elég, hogy több ezer, hogy több ezer magyar vesztette életét az orosz munkatáborokban, de kiéhezve, lerongyolódva minden fizetség nélkül hazadobtak bennünket és idehaza is úgy fogadtak bennünket, mint bűnösöket, attól függetlenül, hogy a lakosság túlnyomó többsége tudta, hogy mi csak

áldozatai voltunk ennek az izmusnak. Ha viszont igaz, hogy mi jóvátételi munkát végeztünk, mert az ország nem tudott fizetni, akkor mi az-az érték, amit ledolgoztunk? Mennyit írtak jóvá a követelésből? Ott óriási értékeket termeltünk, ez valahol realizálódott. Ha ezt jóváírták, akkor mennyi volt az? Egyáltalán mi haszna volt ebből az országnak? Az is ehet, hogy semmi? Akkor miért kellett nekünk annyit szenvedni? Azok a szerencsétlen lányok, nők, asszonyok a végsőkig megalázva, amikor a vagonokban, férfiak között kellett elvégezniük a havi dolgaikat minden tisztálkodási lehetőség nélkül. Emberi mivoltukban meggyalázott édesanyák, akiket minden válogatás nélkül lehajtottak a bányába, és amíg nem haladta meg a testhőmérsékletük a 38°-ot, addig minden áldott nap műszakba jártak a bányába. Kivéve, ha az elgyengüléstől egyáltalán fel tudott kelni a fapriccsról²². Azokról a szerencsétlen zsidókról, akiket ugyan úgy elhurcoltak, mint minket. A filmek és különböző kiadványok állandóan napirenden tartották azokat a szörnyűségeket, amit velük tettek. De vajon a helyzetünkről miért nem volt szabad még beszélni sem? Talán azért, mert ezt Sztálin parancsára csinálták velünk? Megszóval valaha azoknak az embereknek a lelkiismerete, akik ebben a bűnben részt vettek. Vagy éppen azok az emberek abból a pénzből építették fel a nyaralókat, amit mi ledolgoztunk a bányában? Miért nem jutott egy kis morzsa nekünk belőle? Minket kifizettek azzal az 5 Forinttal, amit Debrecenben kaptunk. A mi napig sem kaptunk több elismerést a több milliárd érték ledolgozása után sem. Noha a nővérem életét már nem tudják megfizetni, sem visszaadni. Szomorú az, hogy maga a társadalom is természetesnek veszi, hogy mi jóvátételi munkát végeztünk. No de milyen áron? Mert a kívülállónak semmi sem drága. Mi, akik belekerültünk ebbe a tragikus helyzetbe, nekünk ezért még köszönet sem jár? 45 évig még családon belül, sem mert az ember őszinte lenni a saját gyerekével, mert féltünk, hogy a gyerek elszólja valahol magát és bajt hoz a családra. Eszembe jutott az a vörös keresztos nő, aki már hazafelé jövet Brassóban felszállt a vagonba és óva intett bennünket, hogy Oroszországról bármilyen rosszat mondjunk, vagy jót, vagy semmit. Erről az egész tragédiáról csak napjainkban kezdenek nyíltabban beszélni. Arról, hogy milyen körülmények között dolgoztunk, milyen ellátás mellett, még ma sem szólnak nyíltan a hivatalos körök. 45 év után is

---

²² Fából tákolt fekvőhely

elkendőzik a valóságot. Kinek áll ez még ma is érdekébe? Ki akarja még mindig meghamisítani a történelmet. Miért nem lehet még ma sem a mi gyerekeink elé tárni a színtiszta valóságot?

Ne csodálkozzunk azon, hogy felneveltünk két generációt úgy, hogy nem ismerik a múltunkat. Nem lehet generációkat úgy felnevelni hazugságban, hogy ez meg ne bosszulja magát, mert amelyik népnek nincs múltja annak jövője sem lesz. Ha ma megkérdeznénk az iskolás gyerekeket helyben, Gyoma történetéről, csak az elmúlt 45 évről, mit tudnak a gyerekek mondani, pedig ezek már a harmadik generációhoz tartoznak? Ezt az időszakot a török időkhöz lehet hasonlítani, mert akkor hurcolták az embereket, mint a marhákat, csak akkor láncon, most meg vagonokban. Hol van leírva, hol van az a tanár ki elébük áll és elmagyarázza nekik, hogy az elmúlt 50 évben, hogy érintette szűkebb hazánkat és benne az embereket a II. Világháború és a felszabadulás. Lehet, hogy maga a tanár sem tudja? Ha ez így van, akkor ez nagyon szomorú, holott a tanár sem tehet róla, mert ő előtte is ismeretlen, nem volt tantárgya neki sem, vele is csak a jót tanították. Legfőbb ideje, hogy felhúzzuk a függönyt és nyíltan, őszintén, hamisítások nélkül meg kell tanítani velük a valós történelmet, a jót és a rosszat egyaránt. Legyen okulás számukra a jövőben, hogy szabad és hogy nem szabad cselekedni, hogy kell minden helyzetben embernek, csakis embernek maradni.

Gyoma, 1990. január

Muth Ádám volt deportált

A kint meghaltak névsora

	Név	Születési év
1.	Ailer Mihály	1901
2.	Bartolf Sádor	1922
3.	Beinschróth Ádám	1901
4.	Beinschróth Dániel	1904
5.	Eiler Ádám	1926
6.	Eiler Erzsébet	1923
7.	Hertel József	1900
8.	Kiss Márton	1902
9.	Köhler Ádám	1899
10.	Köszl Ottó	1914
11.	Lehóczki Katalin	1924
12.	Lehóczki Mihály	1900
13.	Páger József	1922
14.	Schubkégel József	1912
15.	Schubkégel Mihály	1905
16.	Wagner Ádám	1902
17.	Wagner József	1900
18.	Wolf József	1903
19.	Wolf Ádám	1909
20.	ifj. Joo Gábor	1914
21.	Kovács Imre	1925

22.	Nagy Dezső	1927
23.	Szendrei Mihály	1928
24.	Urbancsek Ádám	1926
25.	Bodrogi András	1922
26.	Braun Márton	1926
27.	Melicher György	1929
28.	Muth Ilona	1926
29.	Schram József	1915
30.	Weigert József	1928
31.	Wolf József	1928

Útközben meghaltak (kifelé)

1.	Bodrogi András	?
2.	Badendorffen András	?

A kint meghaltak névsora

	Név	Születési év
1.	Báder János	1903
2.	Beinschróth Ádám	1925
3.	Beinschróth József	1919
4.	Beinschróth Mihály	1905
5.	Maász Mária Bohákné	?
6.	Braun Márton	1911

7.	Braun Mihály	1901
8.	Beinschróth Márton	1911
9.	Braun Zsuzsanna	1912
10.	Fridrich Ferenc	1927
11.	Fridrich Márton	1903
12.	Haibach József	1901
13.	Haibach Márton	1911
14.	Hainfart Márton	1914
15.	Heinfart Mihály	1902
16.	Hertel Ádám	1902
17.	Klein Mihály	1908
18.	Köhler Mihály	1899
19.	Kurtz Mihály	1907
20.	Maász Andrád	1902
21.	Mester József	1907
22.	Haltner Zsuzsanna	1914
23.	Pécs Mihály	1902
24.	Piltz József	1905
25.	Renner Mihály	1899
26.	Schwalm Mihály	1910
27.	Braun Erzsébet	1922
28.	Weigert József	1900
29.	Weigert Márton	1909
30.	Weigert Mihály	1907

31.	Weigert Mihály	1899
32.	Wolf András	1907
33.	Wolf Dániel	1920
34.	Wolf Mária	1920
35.	Kiss Imre	1922
36.	Sáfri Erzsébet	1927
37.	Beinschróth Mihály	1900
38.	Brandt József	1903
39.	Brandt Mária	1923
40.	Braun Mihály	1900
41.	Braun Sándor	1902
42.	Brücher Márton	1923
43.	Haibach Ilona	1920
44.	Stégmajer Ferenc	1918
45.	Weigert Vilma	1920
46.	Zeman Zoltán	1899
47.	Pfeiffer György	?
48.	Sánta Imre	?
49.	Molnár Elek	?

Kimutatás

Az orosz katonai hatóság által munkaszolgálatra igénybevett azon egyénekről, akik német származásúak ugyan, azonban semmiféle német mozgalomban részt nem vettek és magukat magyar anyanyelvűnek vallják.

Sor	Név	Lakcím (Gyoma)	Születési hely	Év	Anyja neve
1.	Ailer Magdolna	VII. ker. 133.	Gyoma	1927.	Beinschróth Magdolna
2.	Ailer Mihály	VI. ker. 503.	Gyoma	1901.	Beinschróth Katalin
3.	Bartolf Sándor	Bocskai u. 19.	Gyoma	1922.	Herter Zsuzsanna
4.	Bóder János	Eötvös u. 8.	Magyaróvár	1903.	Báder Cecília
5.	Beinschróth Ádám	Andrássy u. 16.	Gyoma	1925.	Wagner Magdolna
6.	ifj. Bainschróth Ádám	VII. ker. 71.	Gyoma	1901.	Poltz Katalin
7.	Beinschróth Dániel	VII. ker. 364.	Gyoma	1904.	Klein Katalin
8.	Beinschróth József	Zrínyi u. 21.	Gyoma	1919.	Muth Katalin
9.	Beinschróth Mihály	Zrínyi u. 26.	Gyoma	1905.	Keizer Erzsébet
10.	Bochráth Vicéné szül. Hoffmann Zsuzsa	VI. ker. 214.	Mezőberény	1915.	Scmidt Erzsébet
11.	Bohák Jánosné szül. Maász Mária	Madách u. 14.	Gyoma	?	Heinfart Mária
12.	Braun Márton	Álmos u. 34.	Gyoma	1911.	Schérer Zsuzsanna
13.	Braun Mihály	VII. ker. 253.	Gyoma	1901.	Schérer Zsuzsanna
14.	Beinschróth Márton	Táncsics u. 13.	Gyoma	1911.	Waidmann Magdolna
15.	Búza Józsefné szül. Braun Zsuzsanna	Bocskai u. 6.	Gyoma	1912.	Pfeiffer Magdolna
16.	Eiler Ádám	VII. ker. 38.	Gyoma	1926.	Schwalm Margit
17.	Eiler Erzsébet	VII. ker. 19.	Gyoma	1923.	Schérer Erzsébet
18.	Eiler Imre	VII. ker. 19.	Mezőberény	1920.	Kreizer Erzsébet
19.	Eiler László	Luther u. 19.	Mezőberény	1913.	Braun Magdolna
20.	Eiler Zsuzsanna	VI. ker. 19.	Gyoma	1924.	Schérer Erzsébet
21.	Fridrich Ferenc	Gárdonyi u. 37.	Gyoma	1927.	Beinschróth Magdolna
22.	Fridrich Márton	Gárdonyi u. 37.	Gyoma	1903.	Hirt Angéla
23.	Haibach Ádám Péter	Zrínyi u. 36.	Gyoma	1923.	Weigert Zsuzsanna
24.	Haibach Ádám	VII. ker. 369.	Gyoma	1902.	Weigert Zsuzsanna
25.	Haibach Dániel	VII. ker. 351.	Gyoma	1911.	Weigert Zsuzsanna

26.	Haibach József	Horthy u. 82.	Gyoma	1901.	Krumnauérs Magdolna
27.	Haibach Márton	Attila u. 40.	Gyoma	1911.	Pfeiffer Erzsébet
28.	Haibach Márton	VII. ker. 297.	Gyoma	1906.	Weigert Zsuzsanna
29.	Haibach Márton	Garzó u. 4.	Gyoma	1914.	Wolf Katalin
30.	Heinfarth Mihály	Rákóczi u. 5.	Gyoma	1902.	Haibach Zsuzsanna
31.	Herter Ádám	Gr. Tisza u. 2.	Vésztő	1902.	Kaizer Margit
32.	Herter Gyula	VI. Tanya	Gyoma	1903.	Beinschróth Katalin
33.	Herter Imre	VI. ker. 506.	Gyoma	1912.	Piltz Mária
34.	Herter József	Ady u. 39.	Gyoma	1900.	Piltz Mária
35.	Herter Magdolna	Bocskai u. 33.	Gyoma	1917.	Herter Magdolna
36.	Herter Márton	Hősök útja 7.	Gyoma	1901.	Herter Zsuzsanna
37.	Iványi Gergelyné Heinfart Irén	Petőfi u. 35.	Gyoma	1922.	Kurcz Katalin
38.	Kiss Márton	Bercsényi u. ?	Rarázs	1902.	Spiesz Júlianna
39.	Klein József	VII. ker. 91.	Mezőberény	1909.	Eiler Julianna
40.	Klein Júlianna	Attila u. 7.	Gyoma	1924.	Rück Magdolna
41.	Klein Mária	Attila u. 7.	Gyoma	1921.	Rück Magdolna
42.	Klein Mihály	VII. ker. 91.	Mezőberény	1908.	Ailer Júlianna
43.	Köhler Mihály	Gr. Tisza K. u. 35.	Gyoma	1899.	Nun Katalin
44.	Köhler Ádám	Gr. Tisza K. u. 35.	Gyoma	1899.	Nun Katalin
45.	Köszl Ottó	Bocskai u. 20.	Zágráb	1914.	Kerner Janka
46.	Kurtz József	Horthy u. 55.	Gyoma	1911.	Beinschróth Magdolna
47.	Kurtz Mihály	Bocskai u. 46.	Gyoma	1907.	Beinschróth Mária
48.	Lehóczki Mária	VII. ker. 118.	Gyoma	1915.	Köhler Katalin
49.	Lehóczki Ádám	VII. ker. 118.	Gyoma	1922.	Köhler Katalin
50.	Lehóczki Katalin	VII. ker. 118.	Gyoma	1924.	Köhler Katalin
51.	Lehóczki Mihály	Nagyatádi út.	Gyoma	1900.	Weigert Zsuzsanna
52.	Maász Andrád	Horthy u. 55.	Gyoma	1902.	Beinschróth Katalin
53.	Mester József	Szivattyútelep	Orovica	1907.	Thal Borbála
54.	Molnár Elekné szül. Wallner Zsuzsanna	Arany J. u. 13.	Gyoma	1914.	Beinschróth Zsuzsanna

55.	Nun Mária	Apponyi u. 13.	Gyoma	1918.	Weigert Zsuzsanna
56.	Pályer József	Andrássy u. 16.	Gyoma	1922.	Klein Júlianna
57.	Pécs Mihály	VII. ker. 134.	Békés	1902.	Schwalm Magdolna
58.	Pfeiffer Mária	Katona J. u.	Gyoma	1926.	Eiler Erzsébet
59.	Péjer Mihály	Andrássy u. 19.	Gyoma	1919.	Klein Júlianna
60.	Pfeiffer Márton	Szilágyi u.36.	Gyoma	1924.	Pfeiffer Mária
61.	Piltz József	Bocskai u. 32.	Gyoma	1905.	Pfeiffer Zsuzsanna
62.	Renner Mihály	VI. ker. 506.	Mezőberény	1899.	Dörner Margit
63.	Schwalm Magdolna	VII. ker. 183.	Gyoma	1919.	Dörner Margit
64.	Schmidt Péter	VI. ker. ?	Mezőberény	1904.	Hoffmann Júlianna
65.	Schwalm Mihály	VII. ker. 260/4.	Gyoma	1910.	Herter Zsuzsanna
66.	Schubkégel Ádám	Szilágyi u. 2.	Békés	1910.	Bartolf Erzsébet
67.	Schubkégel József	Szilágyi u. 2.	Gyoma	1912.	Bartolf Erzsébet
68.	Schubkégel Mihály	Szilágyi u. 2.	Békés	1905.	Bartolf Erzsébet
69.	Szántó Józsefné szül. Wolf Erzsébet	Szilágyi u. 8.	Gyoma	1914.	Heinfart Erzsébet
70.	Szilágyi Albertné szül. Braun Erzsébet	Bocskai u. 4.	Gyoma	1922.	Pfeiffer Magdolna
71.	Tímár Mihályné szül. Klein Erzsébet	VII. ker.	Gyoma	1919.	Rück Magdolna
72.	Wagner Ádám	VI. ker. 308.	Mezőberény	1902.	Brücher Júlianna
73.	Wagner József	Zrínyi u. 23.	Gyoma	1905.	Nun Mária
74.	ifj. Wagner Márton	Gr. Tisza u. 113.	Gyoma	1905.	? Magdolna
75.	Weigert József	Gr. Tisza u. 113.	Gyoma	1905.	Pfeiffer Magdolna
76.	Weigert Lajos	Ady u. 37.	Gyoma	1926.	Pájer Zsuzsanna
77.	Weigert Margit	Táncsics u. 9.	Gyoma	1926.	Dörner Margit
78.	Weiger Márton	Ady e. u. 33.	Gyoma	1905.	Dörner Margit
79.	Weigert Mihály	Bocskai u. 28.	Gyoma	1907.	Herter Magdolna
80.	Weigert Mihály	Luther u. 13.	Gyoma	1899.	Pfeiffer Magdolna
81.	Winter Ádám	VI. ker. 261.	Mezőberény	1900.	Götz Katalin
82.	Winter Mária	VI. ker. 261.	Mezőberény	1926.	Viszner Magdolna
83.	Wolf András	VI. ker. 35.	Bálint	1907.	Hoffmann Zsuzsanna

84.	Wolf Ádám	Ady E. u. 43.	Gyoma	1919.	Bartolf Magdolna
85.	Wolf Dániel	VII. ker. 47.	Gyoma	1920.	Scherer Zsuzsanna
86.	Wolf Erzsébet	Luther u. 22.	Gyoma	1927.	Schultz Erzsébet
87.	Wolf József	Zrínyi u. 18.	Gyoma	1903.	Hoffmann Zsuzsánna
88.	Wolf Lajos	VII. ker. 35.	Gyoma	1914.	Hoffmann Zsuzsánna
89.	Wolf Mária	Kossuth u. 35.	Gyoma	1926.	Piltz Zsuzsánna
90.	Bene Ilona	Horthy u. 74.	Gyoma	1921.	Eiler Katalin
91.	Devánszky Mária	Horthy u. 30.	Békéscsaba	1914.	Beinschróth Erzsébet
92.	Erdei Erzsébet	Hősök u. 79.	Szeghalom	1924.	Wingert Julianna
93.	Fekete József	VII. ker. ?	Gyoma	1924.	Beinschróth Katalin
94.	Fekete Róza	VII. ker. ?	Gyoma	1926.	Beinschróth Katalin
95.	Ifj. Joó Gábor	Bocskai u. 5.	Dévaványa	1914.	Haibach Magdolna
96.	Joó Magdolna	VII. ker. 429.	Dévaványa	1924.	Haibach Magdolna
97.	Joó Piroska	VII. ker. 429.	Gyoma	1926.	Haibach Magdolna
98.	Kiss András	Zrínyi u. 11.	Gyoma	1928.	Herter Magdolna
99.	Kiss Imre	Zrínyi u. 11.	Gyoma	1922.	Herter Magdolna
100.	Ifj. Kiss István	Berzsényi u. 2.	Gyoma	1928.	Herter Magdolna
101.	Kiss Lajos	Zrínyi u. 11.	Gyoma	1924.	Herter Magdolna
102.	Kovács Imre	Nagyatádi u. 25.	Gyoma	1925.	Kriszt Karolin
103.	Luczi Anna Mária	Tompa u. 20.	Gyoma	1927.	Herter Erzsébet
104.	Malatinszki László	Luther u. 15.	Gyoma	1928.	Herter Vilma
105.	Nagy Dezső	Táncsics u. 12.	Gyoma	1927.	Haibach Erzsébet
106.	Nagy Ilona	Bocskai u. 33.	Gyoma	1927.	Herter Zsuzsánna
107.	F. Nagy Lajos	Bocskai u. 29.	Gyoma	1928.	Feldmüller Magdolna
108.	Sallai Mária	VII. ker. 71.	Gyoma	1924.	Beinschróth Mária
109.	Sáfri Erzsébet	Andrássy u. 2.	Gyoma	1927.	Maász Zsuzsánna
110.	Szendrei Mihály	Mikszáth u. 29.	Gyoma	1928.	Herter Mária
111.	Urbancsek Ádám	Petőfi u.42.	Mezőberény	1926.	Brant Antónia
112.	Völgyi Anna	Zrínyi u. 29.	Gyoma	1923.	Beinschróth Vilma
113.	Völgyi Irén	Zrínyi u. 29.	Gyoma	1925.	Beinschróth Vilma

Azok, akik anyai ágon nem német származásúak!

114.	Beinschróth Ádám	?	Szentes	1926.	Váczi Mária
115.	Beinschróth Mihály	Bocskai u. 18.	Gyoma	1906.	Lehoczki Magdolna
116.	Beinschróth Róza	VI. ker. 318/1.	Gyoma	1925.	Fekete Róza
117.	Bodrogi András	Bocskai u. 39.	Öcsöd	1922.	B. Kovács Teréz
118.	Brandt József	Árpád u. 3.	Szarvas	1903.	Zrena Rozália
119.	Brandt Mária	Árpád u. 3.	Gyoma	1925.	Brand Mária
120.	Braun Márton	VII. ker. 253.	Gyoma	1926.	Berkes Zsuzsanna
121.	Braun Mihály	Nagy Sándor u.11.	Gyoma	1906.	Tandi Eszter
122.	Braun Sándor	Rákóczi u. 32.	Gyoma	1902.	Kiss Zsófia
123.	Braun Eszter	Rákóczi u. 32.	Gyoma	1926.	Szántó Eszter
124.	Brücher Márton	Táncsics u. 31.	Gyoma	1923.	Danka Róza
125.	Haibach Ilona	Gr. Tisza u. 23.	Gyoma	1925.	Bella Ilona
126.	Haibach Gyula	Bocskai u. 14.	Gyoma	1927.	Varga Erzsébet
127.	Haibach Róza	Eötvös u. 17.	Gyoma	1926.	Szerető Rózsa
128.	Karbiner Mária	Gr. Tisza u. 103.	Gyoma	1927.	Cserenczki Júlianna
129.	Kollmann Erzsébet	Horthy u. 2.	Gyoma	1926.	Csékly Vilma
130.	ifj. Köhler Ádám	Gr. Tisza u. 3.	Gyoma	1924.	Csáki Vilma
131.	Kretschmaier Gusztáv	Deák u. 29.	Kisújszállás	1906.	Csányi Róza
132.	Krémmmer György	Kiss u. 30.	Máriaradna	1911.	Orosits Julianna
133.	Krémmmer Györgyné szül. Schramm Ilona	Kiss u. 10.	Endrőd	1919.	Uhrin Teréz
134.	Melicher Gyula	Hunyadi u. 10.	Gyoma	1929.	Kiss Zsuzsanna
135.	Mercz Béla	Attila u. 31.	Gyula	1915.	Magyar Margit
136.	Mercz Géza	Csokonai u. 17.	Tenke	1917.	Magyar Margit
137.	Mészáros Istvánné szül. Bánhegyi Piroska	Táncsics u. 19.	Gyoma	1921.	Lengyel Anna
138.	Muth Ádám	Horthy u. 103.	Gyoma	1927.	Vavró Etelka
139.	Muth Ilona	Horthy u. 103.	Gyoma	1226.	Vavró Etelka
140.	Roósz Ádám	Tisza u. 4.	Gyoma	1928.	Bene Mária

141.	Sánta Imréné szül. Bánhegyi Piroska	Tompa u. 5.	Gyoma	1920.	Olajos Piroska
142.	Solymosi (Stegmájer) Ferenc	Darány u. 13.	Gyoma	1918.	Szalóki Mária
143.	Stegmájer Lajos	Attila u. 17.	Gyoma	1926.	Csapó Róza
144.	Stegmájer Róza	Attila u. 17.	Gyoma	1925.	Csapó Róza
145.	Susánszki Mihályné szül. Heinfarth Mária	Andrássy u. 11.	Gyoma	1919.	Molnár Mária
146.	Schmidt Mária	VII. ker. 500.	Gyoma	1921.	Vizi Ilona
147.	Schramm József	Horthy u. 42.	Endrőd	1915.	Uhrin Teréz
148.	Schwalm Márton	Ady u. 19.	Gyoma	1921.	Icsa Eszter
149.	Weigert Etelka	Luther u. 13.	Gyoma	1929.	Szabó Etelka
150.	Weigert Irén	Táncsics u. 19.	Gyoma	1924.	Lengyel Anna
151.	Weigert József	Luther u. 19.	Gyoma	1928.	Szabó Etelka
152.	Weigert Vilma	Táncsics u. 19.	Gyoma	1926.	Lengyel Anna
153.	Winkler Gyula	Bocskai u. 62.	Gyoma	1928.	Szilágyi Etelka
154.	Wolf József	Zrínyi u. 10.	Mezőberény	1927.	Kiss Erzsébet
155.	ifj. Wolf Márton	Horthy u. 57.	Gyoma	1927.	Danka Mária
156.	Wolf Mihály	Zrínyi u. 10.	Gyoma	1928.	N. Kiss Erzsébet
157.	Zémann Zoltán	Mikszáth u. 30.	Budapest	1899.	Vári Etelka
158.	ifj. Zémann Zoltán	Mikszáth u. 30.	Gyoma	1927.	Szilágyi Mária
159.	Karl Ádám	?	?	1921.	?
160.	Maléth Márton	?	?	1920.	?
161.	Eiler Krisz Imre	?	?	1904.	?
162.	Pfeiffer György	?	?	?	?
163.	Eiler Lászlóné szül. Salgó Erzsébet	?	?	?	?
164.	Maléth Mártonné szül. Simon Ilona	?	?	?	?
165.	Sántha Ferenc	?	?	?	?
166.	Molnár Elek	?	?	?	?
167.	Solymosi Ferencné	?	?	?	?

Magyar Népióléti Minisztérium Hadifoglygondozó Kirendeltsége Debrecen

12514. / 194. G szám.

Sorszám.....

Igazolvány

hadifogságból hazatért részére.

A hazatért neve: *Muth Adám civile*
 Anyja neve: *Várad Etel* állampolgársága: *magyar*
 Születési helye: *Gyoma* szül. év, hónap, nap: *1927. XII. 13.*
 Családi állapota: *házas* foglalkozása: *szőlőművelés*
 Elhagyott hazai lakóhelye: *Gyoma*
 Nevezett, aki mint ~~katon~~ ~~kisegítőszolgálatos~~ ~~levente~~ ~~polgári személy~~*) hadifogságban volt *Gyoma, Vörös Hadsereg* -utca *5. d.* sz. alatti lakóhelyére útbaindítottam.
 Debrecen, 1946 évi *X* hó *3.* án.

Gyoma

P. H.

Műve
 a kirendeltség vezetője

Megjegyzés: A hazatért külön díjmentes utazási igazolványt kapott, ezért ez az igazolvány utazásra nem jogosít.

*) A meg nem felelő rész törlendő.

Fővárosi Nyomda Rt.

G. Illés

Mikor és hol volt fogságban: *1945. 7. 4. Gyoma*

5-forint gyomosegélyt kifizestül

Polgári	<i>.....</i>
Katonai	<i>.....</i>
Levente	<i>.....</i>
Alkotmány	<i>.....</i>
Cipő- vagy bakikinos:	<i>ipart</i>

Felvetésként.
Kijelölt lett-e a vette.
Gyoma, 1946. okt. 7-én.
Juhász
gy. elöljáró

Nevezett köteles 3 napon belül hazatérni és a lakóhelye szerint illetékes rendőrhatalóság politikai osztályánál azonnal jelentkezni. Ettől függetlenül tartozik bejelentési kötelezettségének eleget tenni és „Személyazonossági igazolvány”-át megszerezni.

15276

Orvosi vizsgálati lap hazatérők részére.

Név: *Muth Ádám* Kor: *19*

Foglalkozás: *gy* Illetőségi hely: *Gyoma*

Vizsgálat napja: *9.6.52*

Lelet: *egészséges*

Intézkedés: *Utóirat*

Fertőző betegségre nem gyanús. Tetűm intes.

Edvesen 1946. *6. 8.*

Ally

vizsgáló orvos.